

SZAKDOLGOZAT

Péter Csanád András

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Tájrendező és kertépítő mérnöki alapképzési szak

Balassagyarmat déli városrészének

zöld infrastrukturális elemzése

Belső konzulens: Dr. Laczó Dániel
egyetemi adjunktus

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Tájépítészeti,
Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet

Településépítészeti és
Települési Zöldinfrastruktúra
tanszék

Készítette: Péter Csanád András

Budapest

2024

Tartalomjegyzék

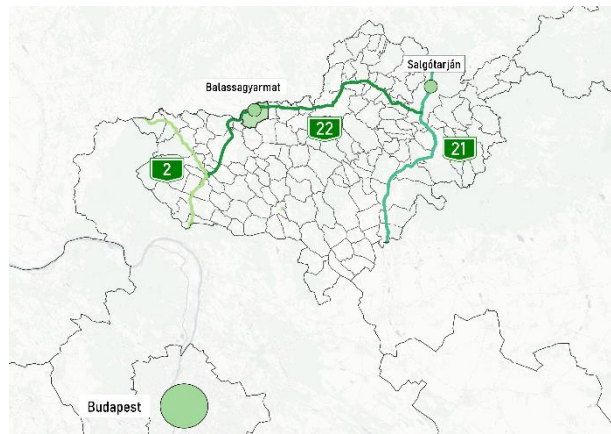
1. Bevezetés / Ajánló.....	1
2. Balassagyarmat általános bemutatása	2
3. Történelmi áttekintés	3
3.1 Történelmi összefoglaló napjainkig.....	3
4. Balassagyarmat szerepe	8
4.1 Regionális és nemzetközi párhuzamok.....	8
4.2 Megyei szerepe	10
5. Balassagyarmat közlekedése.....	10
5.1 Közúti közlekedés.....	10
6. Balassagyarmat zöldinfrastruktúra hálózata	11
6.1 A zöldinfrastruktúra történelme Balassagyarmaton	11
6.2 A zöldinfrastruktúra helyzete napjainkban Balassagyarmaton.....	13
6.3 Milyen erős a kapcsolat a városiasság, az egészség és a zöldfelületek között?	14
7. Ipoly helyzete és szerepe Balassagyarmat szempontjából.....	15
8. Balassagyarmat városrészei	18
8.1 Városközpont.....	18
8.2 Észak-nyugati városrész	19
8.3 Észak-keleti városrész	19
8.4 Déli városrész	20
8.5 Nyírjes	21
9. Vizsgálatok.....	24
9.1 Járási szintű vizsgálatok	24
9.1.1 Közúti és vasúti hálózat.....	24
9.1.2 Kerékpár és túraútvonal hálózat.....	24
9.2 Település szintű vizsgálatok	25
9.2.1 Városrészek, meghatározó táji elemek.....	25
9.2.2 Komplex felszínborítás	26
9.2.3 Domborzati adottságok	26
9.2.4 Belterületi vegetáció.....	27
9.2.5 Erdő kategóriák	27
9.2.6 Fa és cserje állomány	28
9.2.7 Tájkarakter típusok.....	29
9.2.8 Földtani alapszelvények	29

9.3	Déli városrészre irányuló vizsgálatok.....	30
9.3.1	Területhasználat.....	30
9.3.2	Közösségi úthálózat	31
9.3.3	Zöldfelületek típusai	32
9.3.4	Érdeklődést felkeltő helyszínek (POI)	33
9.3.5	Zöldterületek ráhordása	34
9.3.6	Zöldfelületek szintezettsége	35
9.3.7	SWOT analízis	36
10.	Probléma és értéktérkép	37
10.1.	Értéktérkép.....	37
10.2.	Problématérkép	38
11.	Fejlesztési javaslat.....	39
11.1	Első lépték.....	39
11.2	Második lépték.....	40
11.2.1.	„1.” javaslati részterület	40
11.2.2.	„2.” javaslati részterület	42
11.2.3.	„3-4.” javaslati részterület	43
12.	Összegzés	45
13.	Források.....	47
13.1.	Internetes források:	47
13.2.	Nyomtatott irodalom.....	49
14.	Ábrajegyzék	51
15.	Mellékletek.....	53

1. Bevezetés / Ajánló

Balassagyarmatról a zöld infrastruktúráját tekintve az itt élők, illetve a települést ismerők eszében pozitív kép jelenik meg leginkább az elmúlt néhány év nagyszabású átalakításai okán. Az egykor még megyeszékhelyként működő város máig megőrizte a kulturális integritását és örökségeit, valamint hagyományait intézményein, eseményein és a lakosain keresztül. Ezeknek köszönhetően alakult ki egy sajátos települési szerkezet és életstílus a városban, amit az utcákat járva rövidesen érzékel az ember. A település sokszínűségét felfedezve, modernkori gondolatok, eszmék mentén kísérlem meg ezt a harmonikus, nagy múlttal rendelkező várost még kiemelkedőbbé és zöldebbé alakítani.

A vizsgált területem Nógrád vármegye északnyugati részén helyezkedik el, a magyar-szlovák határ mentén húzódik. (lásd 1. ábra) Elhelyezkedését meghatározza az Ipoly, amelynek bal oldalán található az általam vizsgált terület. Szomszédságában fekszik Ipolyszög, Órhalom, Patvarc és Szügy település is. Balassagyarmat ugyan már a rézkorban lakott volt, azonban a változatos történelmének kezdete az 1200-as

1. ábra: Balassagyarmat elhelyezkedése a térségben
(Forrás: saját ábra, Google Maps)

évekig visszanyúl (INT-01). A település múltját és jelenét tekintve azonosságokat lehet felfedezni más, hasonlóan nagy történelmű megyei településekkel. (Izsák, 1979. 355). A szerkezetét tekintve elmondható, hogy már a 19.század első felétől kezdve kiemelt szerepet kapott a zöldinfrastruktúra létrehozása, bővítése és fenntartása a településen. (Hausel, 2015. 31) Így dolgozatom is ezzel a témával fog foglalkozni.

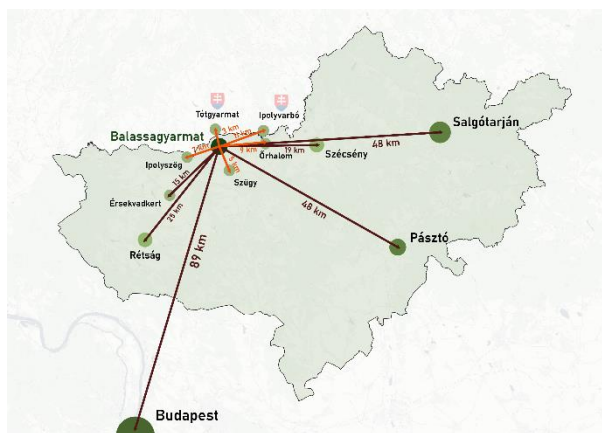
A település általános bemutatása után áttérek a történelmi vizsgálatokra. Ebben a részben az általános történelmi összefoglaló mellett a zöld- és kékinfrastruktúra alakulását is megvizsgálom majd. Ezek után Balassagyarmat jelenlegi helyzetét fogom feltárni. Mind a város szerepére (vármegyei és járási viszonylatban), mind pedig a zöldinfrastruktúra hálózatra kiterve, a továbbiakban ezt településrészenként vizsgálva. Ezt követően a leszűkített vizsgálati területemet, a déli városrészt fogom fókuszba helyezni, beleértve a külterületet is. A vizsgálataim a célterület részletes elemzése és bejárása után különböző zöldinfrastrukturális szempontok mentén fogom kielemezni. Ezekhez segítségül fognak szolgálni a helyszíni

bejárásokon szerzett tapasztalataim, észrevételeim; illetve az általam készített térképek, ábrák, fényképek is. Majd az eddig elkészített vizsgálataim alapján összefoglalom az észrevételeimet és a felmerülő konfliktusokra lehetséges javaslatokat fogalmazok meg. A céljaim között szerepelnek olyan megoldási lehetőségek, amelyek a településkép javítását, a kulturális, rekreációs, és a potenciális zöldfelületek fejlesztését helyezi előtérbe.

Összefoglalva a feltevésem, hogy a hiányos helyi zöldinfrastruktúra hálózat pozitív irányú megváltoztatására a város már tett számos lépést és ezáltal igyekszik eleget tenni a megye 2. legnépesebb településeként az „élhető, zöld város” szempontjainak. Miért ezzel a témával tervezem foglalkozni a szakdolgozatomban? Ugyanis a zöld infrastruktúra a csapadékvíz-kezelés, a hőstressz csökkentés, a biodiverzitás támogatása és városi légszennyezés mérséklés terén használható, valamint segíthet az éghajlati katasztrófák elleni védekezésben és a jólét növelésében. Gyakran olcsóbb, mint a hagyományos megoldások, de kihívásokkal jár a fenntartása, különösen a fejlődő országokban, ahol a földhasználati verseny és az alacsony erőforrások problémát jelentenek (INT-02).

2. Balassagyarmat általános bemutatása

A Palóccország fővárosának (INT-03) tartott település az ország északi részén, Nógrád vármegyében, a magyar-szlovák határ mentén helyezkedik el. A vármegyeszékhelytől, Salgótarjántól 48, míg a fővárostól, Budapesttől 89 kilométerre fekszik közutakon megközelítve (lásd 2. ábra). Szomszédos települések a környékén nyugaton Ipolyszög, keleten Órhalom és Patvarc délen Szügy, valamint a határ

2. ábra: Balassagyarmat környéki meghatározó települések
(forrás: Google Maps, saját ábra)

túloldalán Tótygyarmat és Kóvár. Jelentős szereppel bíró település a környező területen Rétság, Salgótarján, illetve Szécsény (lásd 2. ábra). Balassagyarmat elnyerte a legbátrabb város címet az 1919-es támadások hősiessége miatt, amelyet törvénybe is iktattak a későbbiekben (INT-04).

3. Történelmi áttekintés

3.1 Történelmi összefoglaló napjainkig

A település története egészen a honfoglalásig húzódik vissza, amikor a hét magyar törzs egyike, Gyarmat megalapította a helységet. Mai nevének egy részét ezen törzsről kapta akkoriban a település. A város az előnevét az 1246-tól tulajdoni viszonyt élvező Balassa családról kapta. A Balassagyarmat név 1374-től vált meghatározóvá. Ezt az időszakot tekintik az első nagy benépesítési hullámnak is. A török uralom alatt Gyarmatot sem kerülték el a konfliktusok. A megye legfontosabb védő védelmi pontjának tartott Drégely várának elfoglalása után könnyedén tudta elfoglalni és átvenni a hatalmat Balassagyarmaton is. Fontos megyei szerepet az 1790-es években kapott, megyei székhellyé vált. Ez a státusz hatással volt a város életére, a kereskedő és iparos réteg jövedelmeinek gyarapodásával elindult a polgárosodás folyamata (Németh B. et al., 1977, 50). Országos jelentőséget a 19. század elején szerzett a város (INT-03). A reformkor eljövételével a fellendülés és fejlődés elérte a települést is, ennek köszönhetően ténylegesen megyei központtá vált. E szerepkör a hivatalok és a közigazgatási funkciók miatt az 1848-49-es szabadságharc bukását követően is fennmaradt. A dualizmus idejében is folytatódott a fejlődés, bővülés. Ennek ellenére hiányosságok akadtak ebben az időszakban is. A nagyközségi státuszban maradás, illetve az akkor még az országhoz tartozó Losonc kiemelkedő fejlődése hátrányos helyzetbe sodorta Balassagyarmatot és ezzel egy megtorpanás következett a fejlődésében. Ezt a problémát tovább súlyosbította az I. világháború és a Trianon miatt kialakult új államhatárok, amelyek erőteljes gazdasági visszaesést okoztak. A megyei városi rang és a különböző elnyert címek sem hozták meg a kívánt fejlődés kezdetét.

Ám ekkor nyerte el az egyik legnagyobb elismerését, a Civitas Fortissima-t, azaz a legbátrabb város címet a település (lásd: 3.ábra).

Ezt a cseh, megszálló csapatok sikeres kiűzéséért kapta. A II. világháború az egykori megyeszékhely számára tragikus események sorozatával telt. A helyi zsidó népesség szinte teljesen a háború áldozatává vált. Valamint a kommunista megerendezés következtében elvesztette megyeszékhelyi státuszát is a település. A címet Salgótarján kapta meg és őrzi a mai napig (Majdán és Tyekvicska, 2003. 65)

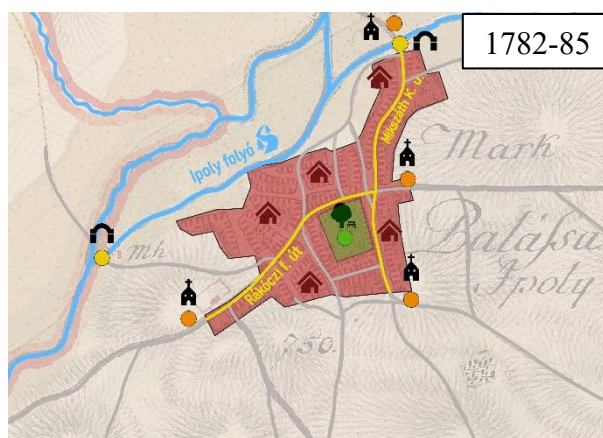
Az ötvenes éveket követően gazdasági fellendülés indult meg, új lehetőségekkel tudott élni a város vezetősége, az állami támogatásoknak is köszönhetően az egészségügyi és közszolgálati

3. ábra: Balassagyarmat címere
(forrás: turulinfo.com)

infrastruktúra elemek terén is fejlődés volt tapasztalható (INT-03). A tanács a települést ipari célokból fejlesztette. A Fémipari Vállalat (lásd: 1.melléklet) és a Magyar Kábelművek gyárának kiépülése és egy új ipari centrum valósult meg (lásd: 2.melléklet). Az ipari központtá válás a 70-es években csúcsosodott ki, amikor a meglévő üzemek korszerűsítése mellett, új gyáregységek is létrejöttek. Rekonstruálták a városközpontot, a városmag úthálózatával együtt, megépült az Ifjúság úti, a Kun Béla és a Lenin lakótelep is, növekedett a lakások száma. A rendszerváltás és az utána következő évtizedekben egy átalakuló és folyamatosan növekedő megyei szempontból továbbra is kulcsfontosságú központként volt jellemezhető a város (Palócföld 1975. 23,24,25).

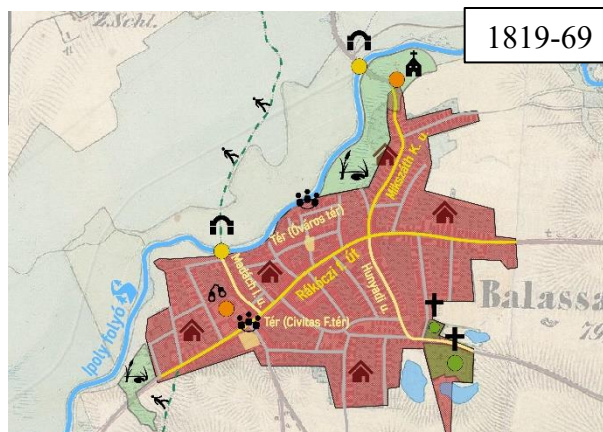
Az I. katonai felmérés idején Balassagyarmat népessége elérte a 2778 főt, ezzel a vármegye legnépesebb települése volt (Németh B. et al., 1977. 70). A ma Rákóczi fejedelem út és Mikszáth Kálmán utca tengelyek köré szerveződő városközpont elődje már ekkortájt megjelent, ez volt az akkori településmag. Mindössze néhány utcával egészült ki a település akkori szerkezete.

4. ábra: Település beépítettsége az I. Katonai felmérés idején
(Forrás: maps.arcanum.com, saját ábra)

Megfigyelhető, hogy a természet a lakóterületek közvetlen közelében, vagy épp azok között nagy arányban jelen volt. További természeti meghatározó elem az ekkor még szabályozatlan, több ágból, szigeteket magába foglaló, Ipoly folyó. E víztömeg átkelésére már volt akkoriban mód, hidakat létesítettek a mai határátkelő környékén (lásd: 4.ábra). A folyó egyes ágai sok évszázadon át meghatározták az akkori településképet, északi irányból egyfajta lehatárolást képezve a település további terjeszkedésének. A felmérést követő időket tekintjük az akkori lakosok vagyongyarapodási időszakának, ezáltal a telkek száma is növekedett, ezt a telekkönyvi összeírások is bizonyítják. Az 1690-től 1789-ig tartó időszakban a lakóterület 51,34 százaléka, az 1790-től 1837-ig pedig 48,66 százaléka épült be (Németh B. et al., 1977, 77).

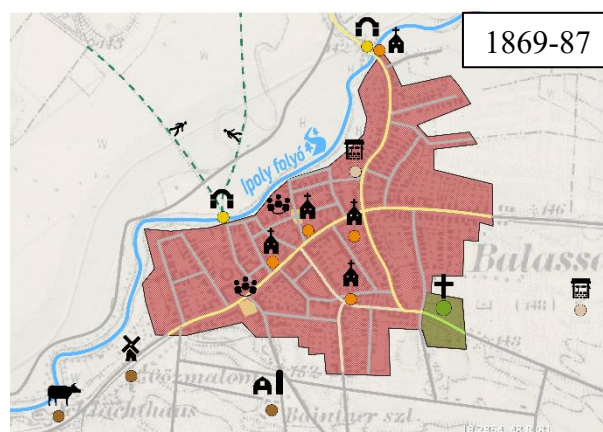
A 2.katonai felmérés időszakában a település folyamatos terjeszkedést tudhatott magának. A telkek száma évről évre nőtt, ezt jól bizonyítja, hogy míg 1837-38-ban 409 volt nyilvántartva, addig 1841-re már 553-re emelkedett ez a szám. A település lélekszáma ezzel párhuzamosan növekedett, 1847-es kimutatások alapján 4722 főből állt a lakosság (Németh B. et al., 1977. 148). Új utcák jöttek létre, a ma ismert forgalmas

5. ábra: Település beépítettsége az II. Katonai felmérés idején
(Forrás: maps.arcanum.com, saját ábra)

útvonalak elődjei felismerhetők a térképről, ilyen például a Hunyadi és a Patvarci utca is. Fontos útvonalként szerepel a város mostani főterének számító Civitas Fortissima tértől induló, majd Szügy és Nyírjes irányába szétágazó út, amely déli irányban fontos közlekedési és kereskedelmi út volt. A ma Ipolypart névre hallgató utca kulcsfontosságú volt, ugyanis ez választotta el a település belterületét a folyótól. A ma sport és rekreációs célú zöldterületeket is magába foglaló rész, ekkor még az Ipoly közvetlen közelébe és annak árterébe tartozott. A település délkeleti részén felfedezhető az első intézményi célú zöldterületnek számító terület a temető, mely két részre osztozott: a városi, illetve az izraelita temetőre. Megfigyelhető, hogy 3 kisebb tó és a ma Patvarcra vezető út határozta meg a temetőegyüttes részeinek egymáshoz képest való viszonyát (lásd: 5.ábra).

Az 1869 és 1887 közötti időszakban készült el a 3.katonai felmérés. A lakosság száma 1870-ben meghaladta a 6300 főt, az 1890-es évekre ez a szám meghaladta a 7500-at, ennek következtében a településszerkezet újabb fontos változásokon ment át (INT-05). A beépítések aránya tovább növekedett, további kisebb utcák létesültek. Számos egyházi létesítmény, templom épült a 2. és 3. katonai felmérés közötti időszakban. Ezek közül az Evangélikus, a Szerb és Szentháromság templom máig a település egyházi életének szerves részét alkotják. További létesítmények jelentek meg a felmérésen, ilyen a gőzmalom és a vágóhíd is. Ezen ipari intézmények közül a

6. ábra: Település beépítettsége az III. Katonai felmérés idején
(Forrás: maps.arcanum.com, saját ábra)

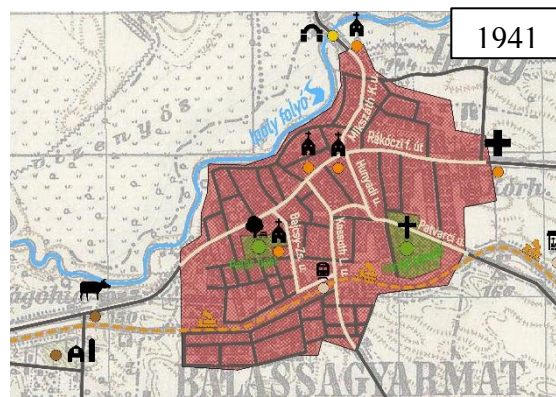
vágóhíd városi tulajdonban volt. A település északi terjeszkedése továbbra is természeti határokba ütközött az Ipoly által. A folyón való átkelés továbbra is két kisebb hídon zajlott (lásd: 6. ábra). A kötött pályás vasúti közlekedésről szóló tárgyalások ugyan az 1840-es évek végén már megkezdődtek a településen, azonban még évtizedeket kellett várniuk a helyieknek arra, hogy egy „Ipoly völgyön vezetendő vaspálya” érintse azt (Németh B. et al., 1977, 122). Az 1850-es években méltán népszerű balassagyarmati vásárnak köszönhetően fellendült a kereskedelem, megnőtt a szarvasmarha exportja Pest-Buda és Bécs irányába is, ezáltal az akkori Váctól induló vasútvonalnak nagy szerepe volt abban, hogy az élőállat forgalom fellendülhetett (Németh B. et al., 1977, 178). Általános problémává vált, hogy se Balassagyarmaton, se a környéken nem volt még kiépített vasúthálózat. Az egykori Vác-Szob között haladó vasútvonaltól nem volt csatlakozás az Ipoly völgye felé, ezért 1863-ban számtalan egyeztetés és vita, valamint a Losonctól való további kereskedelmi és gazdasági lemorzsolódás félelmében megegyezés született a Vác—Ipolyság—Balassagyarmat—Losonc—Fülek vasútvonal megépítéséről, azonban a munkálatok nem kezdődtek meg egészen az 1890-es évekig (Németh B. et al., 1977, 179, 202). Hatvan és Losonc között megvalósult egy fő vasútvonal, amely a Balassagyarmat- Losonc közötti versengés szempontjából előbbinek kedvezett a fejlődés terén. Az akkori megyeszékhelyként működő Balassagyarmatnak gyorsan kellett cselekednie, különben elmarad a térség nagyobb településeitől minden téren (Németh B. et al., 1977, 195, 196). A vasúti infrastruktúra vármegyei szerepe az 1867-es éveket követően lendült fel. Az ipari fejlődés és az ebben rejlő hasznot felismerték nagybirtokosok, elkészült a Budapest és Losonc közötti vasútvonal, Salgótarján és Losonc ipari központokká váltak. Ennek köszönhetően a vármegye keleti fele nehézipari központtá alakult, országos összeköttetéssel az új vasútvonal segítségével (Németh B. et al., 1977, 210). 1886-ban megépült a Párkányána és Ipolyság közötti vasútvonal, ezzel egy közelebbi vasúti kapcsolatot biztosítva a gyarmatiaknak is. Az első várva várt vasúti közlekedés 1891. augusztus 15-én indult el a városból, ez Balassagyarmat és Ipolyság között közlekedett. Azonban ez csak átmeneti megoldásként szolgált, a Budapesttel és a vármegye további kisebb községeivel nem volt kapcsolat létesítve, szükség volt egy a megyét nyugati-keleti irányban összekötő és átszelő vasúti vonalra is. 1886-ban megkezdődtek az Aszód-Balassagyarmat vasútvonal tervének munkálatai is, erről a következő években tárgyalásokat tartottak, mígnem 1896 augusztusában indult meg a vasúti közlekedés ezen vonalon. A Losonccal való kapcsolat is megszületett, így Aszódtól egészen Losoncig közlekedhettek a járatok (Németh B. et al., 1977, 214, 215). 1909-ben a várost csak két átszállással lehetett elérni a Vác-Drégelypalánk és a Duna-Ipolyvölgy névre hallgató

vasútvonalakon keresztül, emiatt hosszú menetidőkkel tudtak csak közlekedni az utasok (Németh B. et al., 1977, 248).

A II. világháború javában zajlott, amikor készült az 1941-es katonai felmérés. Ekkor a népesség száma már meghaladta a 11000 főt és a lelassult gazdasági fejlődés ellenére is növekedett.

(Németh B. et al., 1977, 445). Ez a település lakóterületének további bővülését jelentette. Kiépültek új infrastruktúrák, amelyek közszolgálati és egészségügyi céllal működtek. Ilyen a kórház és a vasúti pályaudvar is. A pályaudvar kiszolgáló épületként,

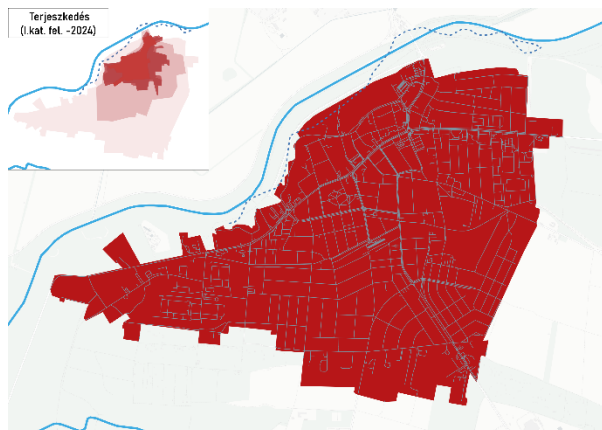
infrastruktúraként a mai napig üzemelő, Balassagyarmatot is átszelő vasútvonal része. Az Aszód és Ipolytarnóc közötti vasútvonalak felfedezhetőek a térképen. A vasútvonal létesülésével és a népesség növekedésével kialakult egy új, a vasúttól délre fekvő városrész. Kezdetben ez a terület mindössze néhány rövid utcából és házsorból állt. Az 1950-es évek szocialista rendszerű időszaka alatt a települést vasúti hálózaton keresztül a Vác-Balassagyarmat, Aszód-Balassagyarmat és Ipolytarnóc- Balassagyarmat vonalakon lehetett elérni (lásd: 3.melléklet). A személyszállítás azonban már ekkor sem volt számottevő a hosszú menetidő miatt (Németh B. et al., 1977. 442). Az új városrésztől nyugatra, a ma nyugati ipartelepnek hívott területen, a városi vágóhíd szomszédságában mezőgazdasági célú területek működtek (Németh B. et al., 1977. 191). Összességében a település szerkezete az út és vasúthálózattal kiegészülve már hasonlít a mai állapothoz (lásd: 7.ábra).

7. ábra: Település beépítettsége Magyarország Katonai felmérése idején (1941)

(Forrás: maps.arcanum.com, saját ábra)

Az utolsó általam elemzett felméréstől napjainkig Balassagyarmat számos fontos szerkezeti és területi változáson ment keresztül. Déli irányba a Vasutastelep folyamatos növekedésével, kertvárosias lakóterületeivel és arculattal, valamint a Déli Ipartelep fejlődésével fontos területté vált mind lakossági mind foglalkoztatási szempontból. További változás, hogy az egykori nyugati mezőgazdasági területeket

8. ábra: Település terjeszkedése napjainkban (2024)

(Forrás: maps.arcanum.com, saját ábra)

felváltottak az ipari létesítmények és ezek együttesével kialakult a nyugati ipari park. Mára 11 vállalkozás tevékenykedik itt (INT-06). AZ 1970-es években megszülettek az Ipoly szabályozásával kapcsolatos egyezmények és lépések, ennek eredményeképpen a folyó kanyarulatait levágták, fő mederágyat kiegyenesítették, ezért az évszázadokig közvetlen a lakóterületek mellett húzódó folyó távolabb helyezkedik el a település belterületétől (Ruzsinné Tilesch és G. Tóth, 2013, 166). Ennek köszönhetően további, beépítésre alkalmas területekkel rendelkezett a város, az elmúlt néhány évben számtalan beruházás valósult meg ezáltal (lásd 8. ábra).

4. Balassagyarmat szerepe

4.1 Regionális és nemzetközi párhuzamok

Balassagyarmat a régióban való helyzetét tekintve összehasonlítható Gyöngyös városával, párhuzamok vélhetőek fel a két település között. Fontos kiemelni, hogy mindkét város egyedi jellegzetességekkel rendelkezik. Demográfiai és jogi szempontból kiemelendő, hogy saját megyén belül a második legnagyobb lakossággal rendelkeznek, ám a megyeszékhelyi státuszt már egyik sem viseli, annak ellenére, hogy fontos központi szerepük van, saját vármegyéjükben járási központként működnek. Az Észak-Magyarországi régió növekedésében két elengedhetetlen szereplő, egészségügyi, gazdasági, kereskedelmi gócpontnak tekinthetők. Az egészségügy tekintetében széleskörű szolgáltatásokat nyújtanak

Balassagyarmat	Párhuzamok	Gyöngyös
15058 fő	2. legnépesebb település (megye)	26724 fő
Felvidék közelsége	Földrajzi elhelyezkedés	Mátra "kapuja"
Palóc néphagyomány	Kulturális örökség	Szőlő és borkultúra
Tesco, Lidl, Aldi, Spar	Ker. és gazd. központ	Tesco, Lidl, Spar
Elektronikai	Húzó iparágazat	Feldolgozói
Városi kórház	Egészségügyi központ	Városi kórház
2, 22, 527(Szlovákia)	Megközelítés	M3, 3, 24

9. ábra: Balassagyarmat és Gyöngyös párhuzamai

(Forrás: saját ábra, INT-06, INT-07)

a körzetüknek és a megyének egyaránt, ugyanis saját kórházzal rendelkeznek. A gazdaság és kereskedelem terén elmondható, hogy nagy részben üzletláncok, kisebb áruházak és boltok vezetik a helyi kereskedelmet (például: Tesco, Lidl üzletláncok). Több iparterülettel is rendelkeznek, számos cég és gyár működik ezeken a településeken. Gyöngyösön a legnagyobb adózó cégek a feldolgozóiparban tevékenykednek (VitalPro és Tarna'91, 2015. 27), míg Balassagyarmaton az elektromossági területen működő vállalatoké a főszerep (INT-07). Földrajzilag a kedvező elhelyezkedésük és adottságaik okán Balassagyarmat a Felvidék, míg Gyöngyös a Mátra kapujának tekinthető (INT-07) (lásd: 9.ábra) (lásd: 4-5. melléklet). Ami a kultúrát, valamint a sport és rekreációt illeti, a két város lehetőségeihez mérten kiemelkedő teljesítményt nyújt, amelyre joggal lehetnek büszkéek a polgáraik (INT-08).

Balassagyarmat regionális szerepe más szomszédos országok településeinek példájával is összevethető. Párhuzamok vélhetőek fel az ausztriai Kismarton (lásd: 6.melléklet) és a szlovákiai Losonc esetében is (lásd: 7.melléklet). Balassagyarmathoz hasonlóan, magyar nemesi családok birtokában volt a két másik település is a múltban (INT-09). A határhoz való közelség, a kedvező földrajzi és természeti adottságok, valamint a gazdag történelmi múlt lehetővé tette, hogy ezen városok fejlődni és növekedni legyenek képesek és ezáltal központi szereppel

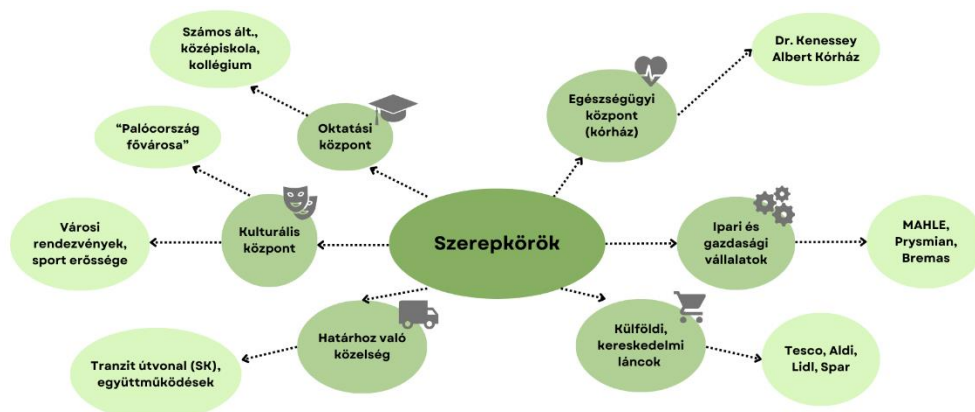
Nemzetközi szerep	Balassagyarmat	Kismarton	Losonc
Történelmi múlt	Balassa család	Esterházy család	Apátsági birtok, mezőváros
Rang	Járási központ	Tartományi székhely	Járási központ
Építészeti múlt	Palota, múzeum, képtár, galéria, templom	Kastély, múzeum, dóm, kápolna	Kastély, zsinagóga, templom
Földrajzi elhelyezkedés	Ipoly-völgy, folyóparti, természetvédelmi terület	Vulka-völgy, Lajta-hegység	Zselici-dombság, folyóparti el.

10. ábra: Balassagyarmat, Kismarton és Losonc hasonló adottságai, párhuzamai
(Forrás: saját ábra, INT-09, INT-10)

rendelkezzenek. Közigazgatási, kereskedelmi, kulturális és ipari központokként vannak a köztudatban (INT-10) (lásd: 10.ábra). A közös húzóerő azonban az országhatárokon átívelő, évszázadokat túlélő kulturális és természeti kincsek, amelyekkel ezen városok büszkélkedhetnek.

4.2 Megyei szerepe

A város közszolgáltatások terén kedvező helyzetben van, ugyanis számos, kiemelkedő színvonalú közszolgáltatás működik itt. A közel 20 ezer lakosú Balassagyarmat egészségügyi, foglalkoztatási, gazdasági, kereskedelmi, kulturális, oktatási és pénzügyi központként működik a mindennapokban. Hiába a peremi, határ menti elhelyezkedés, e központi szerepkör nem csak a járáson belüli településekre korlátozódik (például: Órhalom, Patvarc), ugyanis a Nyugat-nógrádi térségben, Nógrád vármegyében és az Észak-Magyarországi régió belül is vannak további szerepkörei. Gyarmat közvetlen vonzása több irányba terjed: a határnak és az itt áthaladó jelentős tranzitforgalomnak köszönhetően az Ipolyságon és Nagykürtösön át egészen Losoncig, belföldön leginkább a szomszédos településekig. Az érvényben lévő interregionális, transznacionális együttműködések és a könnyű átvándorlás az országok között is ennek a vonzerőnek a további fejlesztésére, növelésére ad lehetőséget (VÁTERV95, 2015, 10) (lásd: 11.ábra).

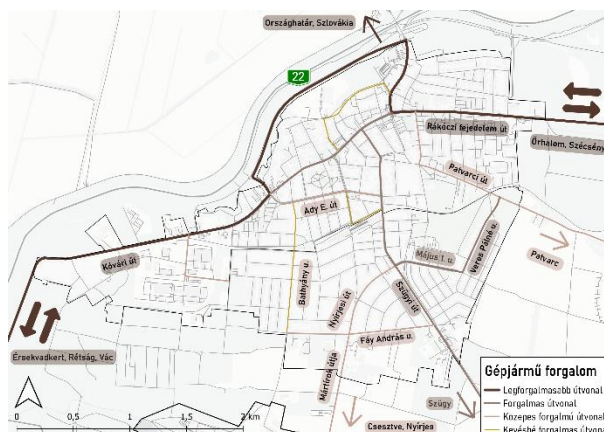

11. ábra: Balassagyarmat vármegyei szerepe (Forrás: saját ábra, VÁTERV95, 2015)

5. Balassagyarmat közlekedése

5.1 Közúti közlekedés

A közúti forgalom jelentős része a várost nyugati-keleti irányban átszelő 22-es főúton van, amelynek új, elkerülő szakaszának köszönhetően a városközpont tehermentesítve lett a személygépkocsi, autóbusz, valamint a teherforgalomtól. Ezekre a beruházásokra és változásokra azért volt szükség, mert a megnövekedett forgalmat már nem bírta el a település akkori

12. ábra: Gépjármű forgalom a településen

(Forrás: waze.com, saját ábra)

közúti hálózata (lásd: 12.ábra). A közösségi közlekedés szempontjából két vasútvonal és buszjáratok is érintik. A vasúthálózat és az ehhez tartozó infrastruktúra elemek azonban javításra és fejlesztésre szorulnak. Déli, délnyugati irányból a továbbá a helyi közösségi közlekedés lehetőségei is hiányosak. Hosszútávú cél a város közösségi közlekedés szerepének fejlesztése annak érdekében, hogy mind a térségben és akár a határon túl is érdemes legyen az emberek számára az e fajta közlekedést választani, ha a településre vagy azon keresztül kívánnak utazni (VÁTERV95, 2015, 10-11).

Ezen problémák eredményeként megállapítható, hogy a város közlekedése a 22-es számú főútvonalon, valamint a fejlesztésre szoruló vasútvonalain alapszik, ezek fejlettségi állapota nagyban meghatározza nem csak a saját, hanem a térség kapcsolatait is. Bizalomra adhat okot, hogy a Budapesti agglomerációs térség határán és a fővárost körbeölelő ipari, logisztikai zónán belül helyezkedik el, ezáltal bizonyos vonzás értékkel rendelkezik a település (VÁTERV95, 2015, 12-13).

6. Balassagyarmat zöldinfrastruktúra hálózata

6.1 A zöldinfrastruktúra történelme Balassagyarmaton

A zöldinfrastruktúra egy komplex rendszert alkot, így van ez Balassagyarmat szempontjából is. Számos kisebb-nagyobb tájelem alkotja. Azonban ennek a rendszernek a nagy mértékű átalakulása a 18.század közepe táján indult el, amikor is a szántóföldi növénytermesztés és a szőlőkultúra erősödésével, valamint az 1780-as évekbeli megyeszékhellyé válás következtében

13. ábra: A Palóc liget szívében a Palóc Múzeummal 1953-ban (Forrás: <https://fototar.dokkoczpont.hu/foto/1504>)

megnőtt az igény a közterek kialakítására. Szakértők hatására fontossá vált a város és a közterületek arculata, ezért 19. század elején, 1816-ban megszületett az első megyei fásítási rendelet, amely meghatározta, hogy gyümölcstermő fák mellett, a mai fogalommal élve, díszfákat is ültethetnek a helyiek. Ekkor még egy cseh író, Božena Němcová írásai szerint egysikúán akácfák díszítették a gyarmati utcákat. Ezen zöldfelületi munkálatok később kiegészültek, parkosításokkal és virágosítással is (Hausel, 2015, 30).

Az 1870-es években indult el a fejlődés a Szépészeti Bizottság megalakulásával. A fásítások terén növekedett a közfigyelem ez azzal járt, hogy szabályokat fogalmaztak meg a fák ültetésével kapcsolatban. Kondor Vilmos erdőmester, az államnak is köszönhetően az egykor monoton akácfákat, felváltották a nemes díszfák a közterületeken. Az ő nevéhez fűződik az első igazi tervezett, ember által készített zöldfelület, a Városliget. A millenniumra készült el és ekkor adták át a publikum számára. A ligetbe közel 26000 csemetét helyeztek el nagy tudással rendelkező szakemberek keze munkájának köszönhetően, ezáltal a jelentősége a mai napig megmaradt annak ellenére, hogy mérete csökkent és az elnevezése is megváltozott, ma is ismert neve pedig a Palóc liget lett. Természetvédelmi területté lett nyilvánítva 1976-ban (Hausel, 2015,33-34) (lásd:13.ábra).

A 20.század elején újabb lendületet vett a közterületek zöldítése, közüggé vált a virágosítás. Kialakult az úgynevezett virágszeret, közkertészet jött létre, városi virágszeret versenyeket tartottak. Egyfajta presztízzsé vált az üzletet vezető és a lakosok körében a rendezettség, tisztaság és a virágágyak használata az épületek ablakaiban és környékén. A 19. század végén több

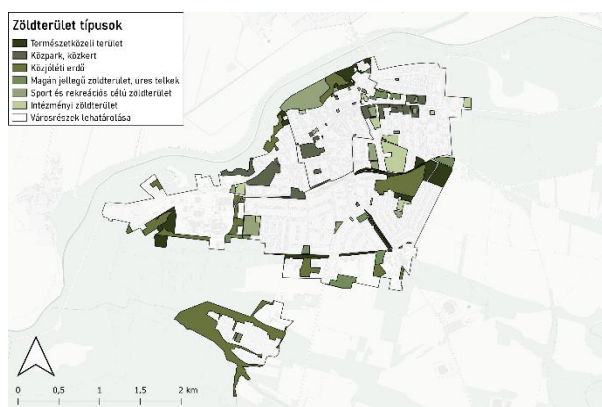
14. ábra: Fásítás Balassagyarmaton az 1920-as években
(Forrás: Városi táj szépitői 2015, 42)

helyileg nagy ismertségnek és elismerésnek örvendő kertészet jött létre, és ezzel következő folyamatos piaci változások, tönkrement, eladott vállalkozások jellemezték ezt az időszakot. Ezen versenyben résztvevő kertészetek voltak például a Flóra és a Schlägel, amelyek a talpon maradásért küzdöttek egymással. Hosszútávon a Schlägel család üzlete került ki bizonyult győztesnek. A kertészetet vezető Schlägel József műkertész munkásságának és a város iránti szeretetére máig büszkén emlékeznek meg akkori írott emlékek (Hausel, 2015, 35).

Az 1950-es években az államosításnak és az átszervezéseknek, csoportosítások hatására mélypontra került a városi kertészkedés, és ezzel együtt a zöldfelületek fenntartása és ápolása is. Az eddig fenntartott közterületek állapota leromlott, sokan nemtetszésüket nyilvánították ki ez ügyben, míg végül 1966-ban 88000 dísznövényrel lett emelve ezen területek színvonala. Ennek ellenére a 60-as évektől viszont a virágosítás helyett a fásítás került újra előtérbe (lásd: 14.ábra). A 70-es évektől újra erőteljessé vált a parkfenntartás és gondozás a településen a helyiek és a látogatók nagy örömére (Hausel, 2015, 45-47).

6.2 A zöldinfrastruktúra helyzete napjainkban Balassagyarmaton

A 21. századi várospolitikai a zöldfelületek fejlesztése, és a lokális közösségek ebbe történő bevonása kiemelt fontosságú. Az európai települések jelentős százaléka fontosnak tartja és igényt formál színvonalas, fenntartott zöldterületekre. A városokban lakó népesség „benne „rekedt” a város szövetében, elengedhetlenné váltak a multifunkciós, szabadidő eltöltésére alkalmas zöldterületek (Alföldi és Kovács, 2008, 5)

15. ábra: Zöldterületek elhelyezkedése és típusaik

Balassagyarmat belterületén

(Forrás: openstreetmap.org, saját ábra)

E jelenség alól Balassagyarmat sem kivétel. Zöldterületeket tekintve jó helyzetben van a település. Számos közhasználatú, ember által létrehozott zöldfelülettel büszkélkedhet.

Közparkokat tekintve a legmeghatározóbb a nagy múltú Palóc liget, amely otthona a Palóc Múzeumnak, emlékműveknek, játszótérnek és egy szabadtéri színpadnak is. Intézményi jellegű zöldterületeit tekintve nagy a választék.

A szabadtéri sportokhoz szükséges infrastruktúra és az ezáltal kialakított, fenntartott zöldfelületek kiemelt szerepet kapnak a településen. Kiemelendő a néhány éve megépült Kövi Pál Sportközpont és Atlétikai Center az Ipolypart utca és a 22-es főút elkerülő szakasza közötti zóldsávban (lásd: 8.melléklet).

További nagy zöldterületet igénylő intézmény a temetőegyüttes, a Patvarci utca és a Temető utca közvetlen ölelésében. Ezt az együttest a Városi, az Izraelita és a Katonatemető alkotja (lásd: 9.melléklet).

A település nyugati részén, a Kóvári úton helyezkedik el a városi strandfürdő, melyet előszeretettel használnak a helyiek forró nyári napokon. Ezen intézményekben közös tulajdonsága, hogy korlátozott használatú zöldterületeken kaptak helyet, rendeltetés szerű működésükhöz zöldfelületeik rendszeres fenntartására van szükség.

A város zöldfelületi rendszerének alapjául a családi házak kertjei szolgálnak, ezek közhasználat elől elzárt területek.

A külterületeken található erdőségek, gyepek és mezőgazdasági területek szinte teljes körben csatlakoznak a belterületi zöldfelületi rendszerhez, ez alól kivétel a helyszíni bejárások során megismert, a város déli részét övező terület, ahol hiányosságok vélhetőek fel.

A megismert rendszer kis hányadát teszik ki a közterületi zöldfelületek cserje és évelő állománya, valamint a település méretét tekintve kevés helyen előforduló út menti fasorok összesége (lásd 15.ábra).

6.3 Milyen erős a kapcsolat a városiasság, az egészség és a zöldfelületek között?

Az erősödő városiasodás és a területrendezési politikának köszönhetően a polgárok olyan körzetekben kényszerülnek élni, ahol egyáltalán, vagy csak kevés zöld infrastruktúra áll rendelkezésre.

Ez a jelenség fennáll Balassagyarmaton is, a lehetséges megoldásokra az elkészülő vizsgálatok eredményeinek függvényében adok majd javaslatot. Most egy kutatás alapján mutatom be, hogy miért fontos a városlakóknak a zöld környezet közelsége.

Az említett holland kutatásban megvizsgálták a zöldfelületek mennyisége és az emberek egészségi állapota közti összefüggéseket. Városi és vidéki területeket is elemeztek, ugyanis az urbanizáció mértékével változik a kapcsolat erőssége. A tanulmányban több, mint 250 ezer ember vett részt és töltött ki önállóan egy űrlapot a szociális helyzetük és az egészségi állapotukkal kapcsolatban. A kutatás a társadalmi és gazdasági helyzeten kívül a korcsoportokat is elemezte, ebből leszűrve a következtetést, hogy a zöldfelületekhez való kapcsolat feltehetően magasabb a lakóhelyük közelében tartózkodó rétegnél. Az eredményekből kiderül, hogy a megkérdezettek lakóhelyének 1, valamint 3 kilométeres körzetében elhelyezkedő zöldterületek (mint például: településen belüli vagy mezőgazdasági és természetes zöldfelület) pozitív hatással van az egészségükre. Felmérésekkel alátámasztva megállapítható miszerint az idősek, fiatalok és a középfokú végzettséggel rendelkező nagyvárosi polgárok profitálnak százalékosan a legtöbbet az összes társadalmi réteg közül ezen felületek jelenlétéből. Egy ilyen vizsgálat megmutatja miért lenne fontos a tervezési politikának jobban előtérbe helyezni a zöldterület fejlesztést, így az alacsonyabb társadalmi/gazdasági csoportokba tartozók is egyenlően élvezhetik a közösségi, mindenki számára elérhető közösségi zöldterületeket. (Maas et al., 2006. 587-592)

7. Ipoly helyzete és szerepe Balassagyarmat szempontjából

Az Ipoly völgye különleges természeti adottságokkal büszkélkedhet, ezáltal turisztikai szempontból is egy jelentős vonzóerővé válhatna ez a terület. Megfigyelhető, hogy a gát miatt nincs elegendő kapcsolat a lakosok és az Ipoly között, kivéve az áradások időszakában. Napjainkra a társadalmi igény megnőtt a vizes élőhelyek, természeti erőforrások

16. ábra: Az Ipoly-völgy háttérben szlovák hegyekkel
(Forrás: dunaipoly.hu)

felhasználására, valamint az ökoszisztéma szolgáltatások teljeskörű kihasználására. Ennek az új értékrendnek az elérése egy felívelő időszakot hozna a környék, a folyó, és a környékbeli települések szempontjából is. Ennek ellenére az Ipoly völgy története változó, olykor felívelő majd hanyatló időszakokkal (Ruzsinné Tilesch és G. Tóth, 2013 149,150).

Az Ipoly a szlovákiai Vepor hegységből ered, a Dunába Magyarországon Szobnál ömlik. A legnagyobb betorkolló, bal parti mellékvíze a Dunának. A folyó medre lapos, kis eséssel, meanderező lefolyás jellemzi. Gyakoriak a kiöntések és az áradások az Ipoly és környékén. A nagy mennyiségű csapadék évente általában három gyors lefolyású árhullámot okoz, amely szinte minden

17. ábra: Az ipolyszögi Éger-láp (Forrás: www.nogradnet.hu, www.geocaching.hu)

évszakban problémákat eredményez ezeken az ártereken (Ruzsinné Tilesch és G. Tóth, 2013 151). Ezek a vízgyűjtő területek a jelenlegi állapothoz képest erdősebbek voltak. Az ártér jelentős kiterjedésű volt, ezért két áradás között is megmaradtak a vizes élőhelyek ezeken a területeken (lásd: 16.ábra). Különleges élővilággá vált a ma Ipolyszög közelében megtalálható egyik utolsó mocsaras terület az Éger-láp is, amely ma már a Duna-Ipoly Nemzeti Park része (lásd: 17.ábra). Az Ipolyval kapcsolatban lévő holtágak, lápok, meretvák, mocsarak, ártéri erdők és ezek biológiai diverzitása a folyó meanderező járásának köszönhetően alakultak ki. Ez a táji geomorfológiai sokszínűség, egykor az aprófalvas településszerkezetnek kedvezett (Ruzsinné Tilesch és G. Tóth, 2013 154).

A technikai fejlődés okán a 19. században már működtek malmok az Ipolyon, Balassagyarmat is rendelkezett eggyel. Továbbá az ártéri gazdálkodás is gyakoribbá vált. Ezek voltak a vízgazdálkodás első formái az Ipolyon hazánkban. A II. világháború következtében 1947-es határfolyóvá válása után, a malmok és különböző hidak elbontásra kerültek az Ipolyon. Az első szabályozási tervek már a 19. században elkészültek, a Gyerk-Kóvár szakaszt is érintette, amelyből utóbbi település Balassagyarmat nyugati szomszédságában található meg, a szlovákiai partján a folyónak. Az egykori északi szomszédunkkal, akkor még Csehszlovákiával első közös rendezési megállapodás 1954-ben fogalmazódott meg, az Ipoly szabályozásának alapelveinek elfogadása 1978-ban történt (Ruzsinné Tilesch és G. Tóth, 2013 155, 156).

Az Ipoly jelenleg is fontos helyszín a tervezett és már megvalósult hidakkal, ezek a kapcsolatok bővítésére, kiépítésére szolgálnak a folyó mindkét (magyar és szlovák) oldalán. A 20. század legtragikusabb történelmi eseményéig, a II. világháborúig 47 híd üzemelt az Ipolyon, azonban a harcok miatt szinte kivétel nélkül mind a földdé vált egyenlővé (lásd: 18.ábra). A hazai szakaszon mindössze 4 átkelőhely maradt mára, ezek

18. ábra: Az egykori gyarmati kishíd az Ipoly felett (Forrás: darabanth.com, facebook.com – Balassagyarmat Klub)

Balassagyarmaton, Ipolytarnócon, Letkésen és Parassapusztán működnek. Az általánossá vált híd-hiány jelen van a térségben, Szécsény és környékén lenne a legnagyobb szükség ezekre az átkelőkre. Ugyanis jelenleg csak egy, nemrégiben átadott átjáró van Balassagyarmaton kívül (Órhalom északi határában Ipolyvarbó irányába) ahol át lehet kelni a környéken Szlovákiába. Ennek ellenére a tehergépjárműveknek Balassagyarmatig kell utazniuk, hiszen az ipolyvarbói hídon tiltott az áthaladásuk. A település Újkóvár városrészén is volt egy új átkelő híd tervezve 2005-ben, azonban az engedélyezési fázisban abbamaradt ez a projekt, így a határon és folyón való átkelés továbbra is Balassagyarmat- Tótygyarmat átkelőn zajlik (Palócföld 2007 147-148). Magyarország és Szlovákia Európai uniós csatlakozása után közös együttműködések száma növekedésnek indult, új lehetőségek váltak elérhetővé, amelyek az Ipolyt is érintik. A Magyarország–Szlovákia Határon Átnyúló Együtt működési Program (HUSK) támogatásával két hallépcső létesült az Alsó Ipoly-völgyben (Ruzsinné Tilesch és G. Tóth, 2013 162). 2009-ben a Joint Ipoly Catchment Management (JICM) projekt keretein belül a két ország stratégiai, vízgazdálkodási- gazdálkodási terveit vetették össze és ezáltal összehangolt intézkedéseket

tudtak hozni. A területi együttműködés egyik változata lett a kettő létrehozott Eurorégió, amelyből az Ipoly Eurorégió egyik központjává Balassagyarmat vált. Létrejött a Novohrad-Nógrád Geopark, amely országokon átnyúló geopark, ennek segítségével a települések közötti kapcsolatok helyreállítására és fejlesztésére szolgál. A JICM közös együttműködés célja lehet a gazdasági és turisztikai fejlesztések a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek révén (Ruzsinné Tilesch és G. Tóth, 2013 163).

További követendő megközelítés és koncepció a Tiszai Integrált Tájfejlesztési Program (ILD), amelynek célja a természeti, táji adottságok kihasználásával elérni és kielégíteni a társadalmi igényeket és tevékenységeket. Ezzel a helyi önellátó gazdaság kialakulását kezdeményeznék. A szemlélet a természettel való együttműködésre épül. Ezek a megoldások alkalmazhatóak az Ipoly vízgyűjtő területei esetében is. Ennek eredményeképpen a természetes, eredeti állapothoz közeli szintre változhatna vissza a terület, az ökológiai és ökoszisztéma állapotának rendeződésével (Ruzsinné Tilesch és G. Tóth, 2013 165).

A 21.század és folyamatosan növekedő globális éghajlatváltozásnak okán az Ipoly-völgy is egy érzékeny természetes élőhelyé vált, ahol a csapadékmennyiség változásai befolyásolják a növényzetet. Egy élőhely-osztályozási rendszer segítségével (röviden Á-NÉR) végrehajtott kutatás bemutatja, hogy a vizsgált 2010-es és 2020-as évek alapján, műholdas adatok felhasználásával ezek az élőhelyek mekkora átalakulást mutatnak. Az élőhelytérképek bemutatják, hogyan változnak a biotópok a klímaváltozás okozta szélsőséges időjárási és csapadékminták hatására, és segítenek megérteni a helyi hatásokat. A két időszak összehasonlítása alapján 2020-ban jelentősen csökkent a vizes élőhelyek területe az Ipoly-völgyben, míg a száraz élőhelyek kiterjedése megnőtt. A nádasok és gyékényesek területe például 83,16 hektárról 38,55 hektárra csökkent. Ezzel szemben a zárt homokpusztagyeppek területe 70,4 hektárról 145,5 hektárra nőtt. A változások a 2010-es nedves és a 2020-as száraz évek közötti különbségekre vezethetők vissza, és azt mutatják, hogy az elmúlt 10 évben a száraz élőhelyek növekedtek. Az időszakok közötti változások jól nyomon követhetők voltak, és az extrém szárazság hatásai is kimutathatók (T.-Járdi et al., 2022, 1-9) (lásd: 10.melléklet).

Összességében megállapítható, hogy az Ipoly és annak völgye a vármegye egyik legfontosabb és legértékesebb táji értéke. Sajnálatos módon a korai szabályozásoknak köszönhetően elvesztette egykori arculatát, mára csak egy árvízelvezető csatornaként működő folyóvá változtatva azt. A közös, határokon átívelő tájrendezések és a régió fejlődése újabb lendületet

vett, ennek eredményeképpen látványos és jelentős eredmények várhatóak a folyó jövőjével kapcsolatban (Ruzsinné Tilesch és G. Tóth, 2013 166, 167).

8. Balassagyarmat városrészei

8.1 Városközpont

Balassagyarmat legnagyobb múlttal rendelkező része a városközpont. Korábban az I. katonai felmérés idejében már létezett a mai városmag, azonban jelentősen kisebb beépítettséggel (lásd: 4.ábra). A területet északi irányból az Ipolypart és a Mikszáth Kálmán út, délről a Benczúr Gyula utca, keletről a Kossuth Lajos, Patvarci út, valamint a Baltik Frigyes és a Hunyadi utca, nyugatról pedig a Nádor, Széchenyi, Zrínyi

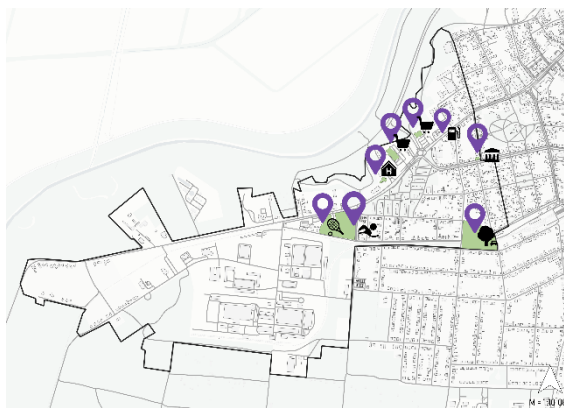
19. ábra: A városközpont legfontosabb helyszínei (POI)
(Forrás: saját ábra, openpoimap.org, openstreetmap.org)

utca és az Ady Endre út határolja (VÁTERV95, 2015 136). Műemlékek és helyi védeltséget élvező épületek sokasága található meg a település központjában ilyen például a Kossuth Lajos úti Evangélikus templom, amely műemlék jellegű templom, illetve a Madách úton található Megyei börtön a késő klasszicista stílusával műemléknek nyilvánítva (INT-11) (lásd:19.ábra). Népesség szempontjából elmondható, hogy mindössze a lakosok körülbelül 20 százaléka él itt, az idős, nyugdíjas réteg aránya kiemelkedő. A megközelítése a városrésznek közúton és tömegközlekedéssel is könnyedén elérhető. A kerékpáros forgalom jelentős a városrészben, a kerékpáros infrastruktúra hiányosságainak ellenére. A centrumban koncentrálódó funkciók és a parkolók alacsony kapacitása okán túlszűfolttság jellemző erre a területre (VÁTERV95, 2015 137). A saját terepi bejárásom után megállapítottam, hogy a közterületek állapota változó, a Civitas Fortissima tér és a nagyobb utak mentén rendezett, míg a kisebb utcákban előfordulnak nem rendszeresen fenntartott vagy elhanyagolt területek is (lásd 11. melléklet). A zöldfelületek aránya a városrészben megfelelő, a minőségük a rendszeres karbantartásnak köszönhetően nagy díszítőértéket hordoz. Az Ipoly parti, rekreációs célú beruházások folyamatos létesítésével és a már elkészülteknek köszönhetően a terület északi határa is fokozatosan visszakerül a központ és az egész város vérkeringésébe (lásd 19.ábra). (VÁTERV95, 2015 137).

8.2 Észak-nyugati városrész

Az észak-nyugatra fekvő területet északról a település belterületi határa és a 22-es út, délről az újkövári a Benczúr Gyula, Ligeti Lajos és Új utca, az Éger út, a Kecskeliget és a vasútvonal egy szakasza, keletről a már korábban említett Nádor, Széchenyi, Zrínyi utca, nyugatról a Régi út és a 22-es főútvonal egy szakasza határolja. Három alrészre osztódik a településnek ez a része. Az első terület a Kóvári út, a Széchenyi és Zrínyi utca,

valamint a vasút közötti lakótelepes Madách Liget és a kertvárosias lakóterületekből áll. További kiemelendő terület a 22-es úttól délre fekvő újkövári lakóterület, illetve az a terület, amely magába foglalja a Nyugati Ipartelepét és a további környező ipari területeket (lásd: 20. ábra). A Nyugati Ipartelep könnyedén megközelíthető, azonban a belső közlekedés és parkolás problémás. A zöldfelületek állapota a városközpontéhoz képest átlagosnak mondható, a csapadékvíz elvezetésével kapcsolatban azonban akadnak problémák a lakótelepeken. A városrész problémái, hogy az ipari területei már nem bővíthetőek, sok a használaton kívüli terület, valamint az Újköváron élő, javarészt hátrányos helyzetben élők száma magas. Összességében, ez az ipari-szolgáltatói vegyes használatú, lakó és rekreációs funkciókkal is ellátott része a településnek, a városvezetés célja ezeknek a funkcióknak a növelése és fejlesztése, valamint a külső megközelítésének a javítása. (VÁTERV95, 2015 138,139).

20. ábra: Az észak-nyugati városrész legfontosabb útvonalai és POI pontjai (Forrás: saját ábra, openpoimap.org, openstreetmap.org)

8.3 Észak-keleti városrész

Ennek a városrésznek a lehatárolása a következő: Északon a belterületi határ, keleti irányba a Markusovszky utca, a Kenessey Albert Kórház melletti belterületi határ, délen a Sántha Kálmán utca, vasút, Kossuth Lajos út, Patvarci út, míg nyugaton a Rákóczi fejedelem út, Móricz Zsigmond utca, Semmelweis utca, Árpád utca, Jószív utca, Mikszáth Kálmán út veszi körbe.

21. ábra: Az észak-keleti városrész legfontosabb útvonalai és POI pontjai (Forrás: saját ábra, openpoimap.org, openstreetmap.org)

Lakóterületeket tekintve a terület jelentős része négy emeletes lakótelepi, míg a főúttól délre haladva családi házas, falusias jellegű a beépítettség. A kis mérete ellenére, sűrűn lakott ezen része Balassagyarmatnak, és ezáltal a város egyik legmagasabb státuszú övezetei is itt húzódnak. A gazdasági, lakókörnyezeti, szolgáltatási és társadalmi mutatók ennek köszönhetően a legmagasabbak a városrészek közül. A városközponttal ellentétben, a fiatalok társadalmi eloszlása magas, míg az időseké alacsony. A közúti forgalom mérsékelt, a tömegközlekedési hálózat megfelelően kiépült és működik. A zöldfelületek jelentős része intézményi és sport és rekreációs típusú, viszont az átlagosnál kedvezőtlenebb állapottal rendelkeznek (például: Balassagyarmati temető). A városrész kiváló infrastrukturális ellátottsággal büszkélkedhet, és számos szolgáltatása egyedülálló a területen, beleértve az alapszolgáltatásokat, óvodát, patikát, bölcsődét, idősek otthonát, iskolákat, művelődési házat, sportpályát, uszodát, orvosi rendelőt és a kórházat is (lásd: 20.ábra). Szolgáltatási, kulturális és rekreációs funkciókkal szolgál az egész városnak. A hosszú távú cél az említett funkciók továbbfejlesztése, ideértve a szolgáltatási, kulturális és rekreációs szektorokat is. Ez magában foglalja a kórházak és művelődési házak kiépítését és fejlesztését, valamint olyan kereskedelmi lehetőségek kialakítását, amelyek vonzzák és ösztönzik a magántőkét. Összességében az északi városrészben nagy potenciál rejlik. A Dr. Kenessey Albert Kórház fejlesztése központi támogatással lehetővé tenné a határon túli települések felé való hatókörének kibővülését (VÁTERV95, 2015 140,141) (lásd: 21.ábra).

8.4 Déli városrész

A déli városrész a vasút, valamint a délkeleti és déli belterületi határ, valamint a Déli és Nyugati iparterületek által határolt belterület. A legnagyobb kiterjedésű egybefüggő területtel rendelkezik a településen belül. Ezen városrész területe tartalmazza a vasúttól délre elhelyezkedő, több karakteres részből álló lakóövezetet, mely részben falusias, részben lakótelepi jellegű. Emellett magába foglalja az utak menti iparterületeket, melyek Csesztve és Szügy irányába vezetnek, valamint a nyírjesi üdülőövezetet. Közel 4900 fő él itt, összesen 1006 lakásban. Nyírjesben az üdülők és zártkertek mellett családi házak is létesültek.

22. ábra: A déli városrész legfontosabb útvonalai és POI pontjai (Forrás: saját ábra, openpoimap.org, openstreetmap.org)

A társadalmi rétegek közül a középkorúak aránya a legmagasabb, ezért a megfelelő képzettségű, iskolázott munkavállalók száma is jelentős.

További három alrészre oszlik: a Mártírok útjától nyugatra fekvő, jellemzően tehetősebb réteg által lakott, a Mártírok útja és a Szügyi út közötti, leginkább idős korosztállyal rendelkező, valamint a keleti belterületi határhoz közeli, fiatalabb, családi házas területre.

A városrész külső megközelíthetősége a legrosszabb a városban, különösen a lakóterület nyugati részén, a déli iparterület és Nyírjes esetében. A lakóterületen számos közterület található, azonban azok állapota átlagosnál rosszabb. Az infrastruktúra és a zöldfelületek állapota is (például a megoldatlan felszíni vízelvezetés). Emellett a középső lakóterületen az épületállomány korszerűtlen vagy teljesen leromlott, ennek példája egy volt iskola, amelynek a bontása után már csak egy üres telekkel találkozhatnak az arra járók (lásd: 12. melléklet). Az utak áteresztőképessége nem megfelelő, valamint a buszjáratok sem eléggé sűrűek, ilyen a Nyírjes irányába közlekedő járat is. További kérdések merülnek fel a parkolás szempontjából is, ugyanis az több helyen gondokat okoz. A közterületek száma alacsonyabb az eddigi városrészekhez képest, állapotuk átlag alatti, a zöldfelületek szintén nincsenek megfelelő állapotban. (lásd: 22. ábra) Összességében nem csupán a déli városrész, hanem az egész település szempontjából kulcsfontosságú cél a lakóterületek fejlesztése és bővítése, valamint a funkció bővítések is nagy szerepet kapnak Balassagyarmat jövőjében (VÁTERV95, 2015 141, 142).

8.5 Nyírjes

Különálló része Balassagyarmatnak, közigazgatását tekintve a települési önkormányzathoz tartozik. 2011-es adatok alapján 226 főből állt a népessége. Otthona a Nyírjesi Fűvészkert és Vadasparknak, ismert a mesterségesen létrehozott tórendszeréről, amely egymással összekötve szerves részét alkotják ennek a területnek. Nyírjes megközelítése közúton a 2108-as és a 21128-as mellékutakon történik. Innen lekanyarodva a területre bejutni egy aszfaltos, számozatlan bekötőúton lehetséges. Tömegközlekedés szempontjából a 3314-es számú autóbusz járatokkal érhető el Balassagyarmat központi busz pályaudvarról (INT-12).

A terület földrajzában meghatározó táji elemek az említett Nyírjesi tavak, amely 6 tó rendszeréből tevődik össze (lásd: 13.melléklet). A tórendszer, az üdülőterületek és a teljes településrész, valamint annak környezete számos, változatos természeti elemmel rendelkezik. A táj szépségét fokozzák a Nyírjes-pusztai erdők, ilyen egy nagy kiterjedésű erdei és feketefenyő állomány és a természetes erdők sorát bővítő égerligetek az Ipoly árterületén és a

közeli patakok közvetlen környezetében (Újkóvár közelében található éger-láperdő, amely Égerláp néven ismert) (Németh B. et al., 1977, 15).

Történelmileg az 1840-es évekig érdemes visszanyúlni, ekkor már a Balassagyarmatot is birtokló, idők során különböző uradalmakhoz tartozó Nyírjes területén jelentőssé vált az állattenyésztés és a mezőgazdaság. Juhászok vezette juhakólakból trágyát szállítottak Balassagyarmatra. Ezek a juhászatok, juhnyájuk a Zichy család uradalma alatt létesültek. Ipari szerepet is kapott a városrész, ugyanis 1848-ban téglá égető gyár is működött itt. Kulturális területen az első meghatározó esemény a Millenáris ünnepélyek alatt zajlott le. Oktatási intézmények először a felszabadítás utáni időszakban, a szocializmusban épültek a területen. Meghatározó időszak a II. világháború és a rendszerváltás közötti, ez idő alatt számos területen fejlődött a településrész. Bölcsőde és iskola is létesült Nyírjesben ezekben az évtizedekben. A 19. századi mezőgazdasági szerepe tovább erősödött és Balassagyarmat mezőgazdasági központtá való alakulása következtében Nyírjesben is növekedett és fejlődött a növénytermesztés és állattenyésztés. 1968-ban a tóegyüttes környékét felparcellázták, aszfaltozott kivezető út vezetett a tavakig, illetve az első buszjárat is ekkoriban létesült. Ezen időszakban kezdődött meg a hétfélig házak kiépülése és ezzel a vízvezeték és az ivóvízhálózat is. A 20. század utolsó negyedére Nyírjes nem csupán egy „horgászparadicsommá”, hanem az ifjúsági telepnek és az oktatási intézményeinek köszönhetően a fiatalok számára egy központtá vált (Németh B. et al., 1977, 484)

Napjainkra a városrészben az üdülőterületek mellett megjelentek a családi házak és a zártkertek is, ezzel gazdagítva Nyírjes arculatát és beépítési típusait. Az egykori oktatási intézmények mára a Mosoly Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménybe olvadva működnek tovább. Az intézmény területén óvoda, általános, szak és készségfejlesztő iskola, valamint kollégium is üzemel (INT-13). Azonban számos területen ütközik problémákba és hiányosságokba az ember, amikor Nyírjesben időt tölt. Ennek érdekében Balassagyarmat számos célt fogalmazott meg, amivel javítható a településrész állapota. Ezek között kulcsfontosságú szerepet kap a helyi turizmus, turisztikai lehetőségként tekintenek a területre. Ennek teljesülésére a hazai és nemzetközi turizmuson belüli további fejlesztéseknek kell véghez mennie. További fontos feladat a korszerűtlen és hiányos közművesítettség javítása és az ivó és szennyvízellátottság bővítése. A terület legfontosabb tájelemei közé tartozó mesterséges tavak folyamatosan szennyeződnek, állapotuk romlik, ennek érdekében biológiai szennyvízkezelési rendszerek kiépítése lenne szükséges. A településfejlesztési szempontokat tekintve a legfontosabb alapcélok a tavak és az azok körüli erdők megújítása, a meglévő infrastruktúra

fejlesztése, a szennyvízcsatornázás problémájának feloldása, illetve további műszaki rekonstrukciós tervek készítése. Több településfejlesztési döntés és tervezet is befolyásolhatja Nyírjes jövőjét, ezek közé tartozik egy új tartalék terület kijelölése Balassagyarmat belterülete és Nyírjes közötti ipari létesítményeknek, valamint egy új temetőnek, amely a régi városnak az utódjaként szolgálna (VÁTERV95, 2015, 44).

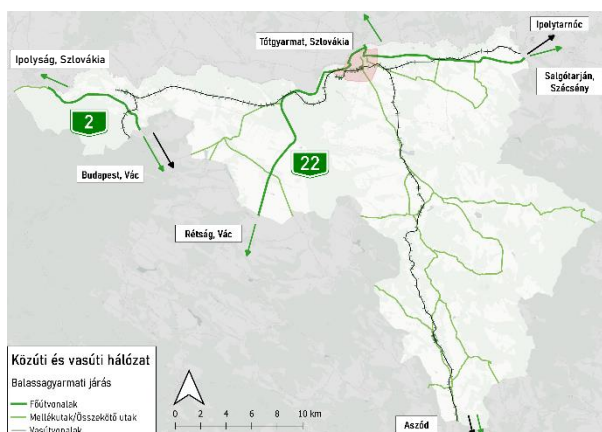
9. Vizsgálatok

9.1 Járási szintű vizsgálatok

9.1.1 Közúti és vasúti hálózat

Lásd 23.ábra

A járás közúti hálózatát meghatározó két legfontosabb főútvonal a 2-es és a 22-es számú főutak. A legfontosabb útvonal Vác irányából Rétságon át, Balassagyarmatot is érintve, Szécsény felé tekinthető, ahonnan Ipolytarnóc és Salgótarján települései a legnagyobb forgalommal rendelkező irányok. Vasútvonalak nyugat-kelet, illetve dél-észak vonalon vannak kapcsolatban a településsel. Nyugatról Balassagyarmat-Vác, míg délről az Aszód-Balassagyarmat vasúti vonal érinti a települést több megállóban. 2023-ig előbbi vasútvonal Ipolytarnócig tartó szakasza is üzemelt, azonban azóta leállították (INT-14).

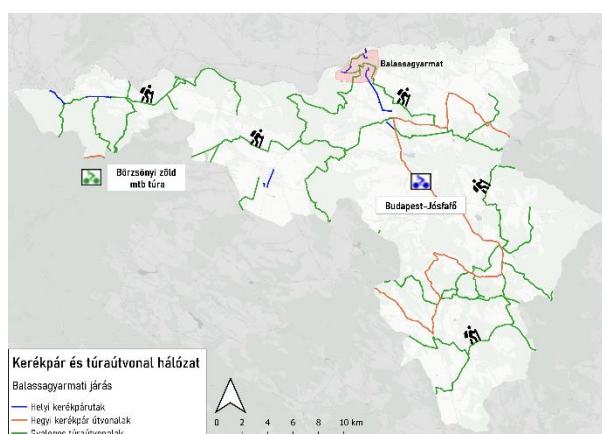

23. ábra: Balassagyarmati járás közúti és vasúti hálózata
(Forrás: openstreetmap.org, saját ábra)

9.1.2 Kerékpár és túraútvonal hálózat

Lásd 24.ábra

A balassagyarmati járás legfőbb kerékpáros útvonala a Budapestet Jósavárossal összekötő, Nógrád vármegyén is áthaladó hegyi kerékpár útvonal. Másik kiemelt ilyen kerékpáros útvonal a Börzsönyi zöld MTB túra, amely csak érinti a járás észak-nyugati határát egy rövid szakaszon. Gyalogos túraútvonalak terén számos útvonallal büszkélkedhet a járás, a hálózatuk kellően behálózza a területet, ezáltal Balassagyarmatot is. A helyi kerékpárút hálózat azonban hiányos a járásban. Legtöbb településen egyáltalán nem, vagy csak rövidebb szakaszokon találkozhatunk ilyen utakkal. Erre példa Balassagyarmat, ahol a

24. ábra: Balassagyarmati járás kerékpár és túraútvonal hálózata (Forrás: openstreetmap.org, saját ábra)

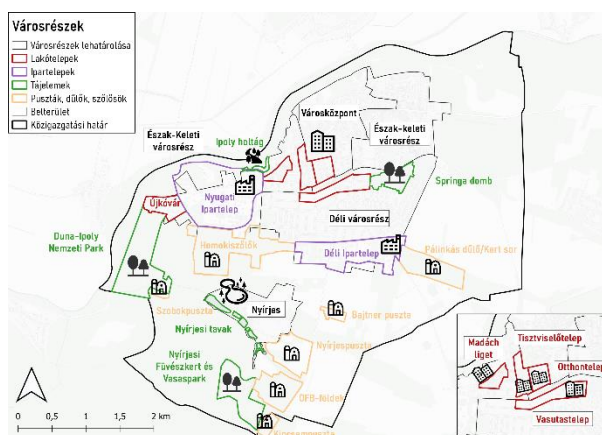
városközpontból Szügy irányába vezet egy néhány éve megépült kerékpárút (SALGÓTERV, 2021, 28).

9.2 Település szintű vizsgálatok

9.2.1 Városrészek, meghatározó táji elemek

Lásd 25.ábra

A település négy városrészeire osztódik, a városközpont, az észak-keleti, észak-nyugati és a déli városrészeire. Legutóbbi magába foglalja Nyírjes területét is, amely a város külterületén belül található meg. Ez a része a településnek a legnagyobb kiterjedésű. Több, kisebb-nagyobb lakótelep fordul elő a településen, a legtöbb az észak-keleti városrészben. A déli városrészen a Vasutastelep az állomás környékén tekinthető

25.ábra: Balassagyarmat városrészei és táji elemei a közigazgatási határon belül

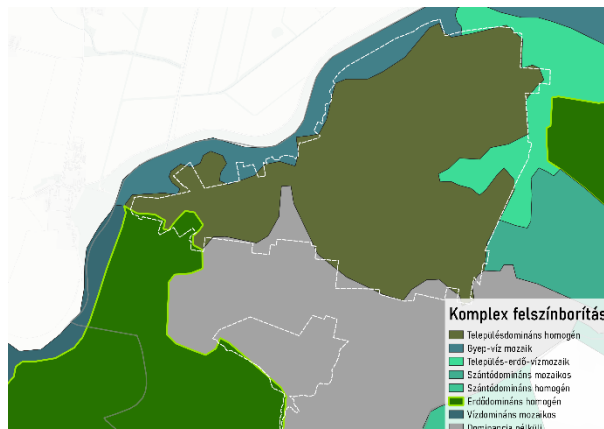
egy nagyobb múltú lakótelep. További történelmileg jelentős lakótelepek, a Madách-liget, az Otthon és a Tisztviselőtelep. Újkövár a település nyugati határához közel fekszik, ez a terület jellemzően egy alacsonyabb társadalmi réteg lakja, a szegregációs részének tartják Balassagyarmatnak. Nagyobb puszták, dűlők a település közigazgatási határán belül a déli területeken találhatóak Nyírjes közelében. Meghatározó táji elemek belterületen az Ipoly holtág és a Springa domb (lásd: 14.melléklet). Külterületen a Nyírjesi tavak, a Fűvész kert és Vadaspark területe határozza meg a táj arculatát. Két ipari területe van a városnak, a déli és a nyugati ipartelep. Utóbbi az újabb és jelenleg is folyamatosan átalakulás alatt álló terület, míg a déli iparterület régebben alakult ki, emiatt mára beolvadt a városi szövetbe.

9.2.2 Komplex felszínborítás

Lásd 26.ábra

A településen domináns homogén területek nagy részarányban találhatók, míg délen a település-erdő mozaik dominál, bár dominancia nélküli területek is megtalálhatók kisebb kiterjedésben. A közigazgatási határon belül kiemelkedő azon területek aránya, melyek dominancia nélküliek. Ezen belül az erdődomináns homogén területek különleges jelentőséggel bírnak, ugyanis részét képezik a

Duna-Ipoly Nemzeti Parknak. A fókuszterület keleti határát érintik mozaikos szántódomináns mezőgazdasági területek. Az Ipoly-mentén északon gyepek és víz mozaik jellemző a tájra.

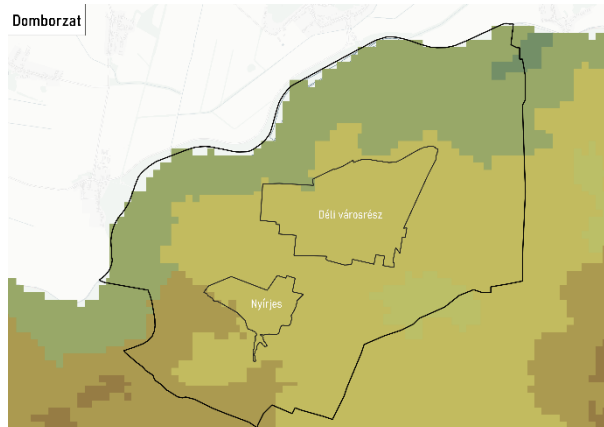

26. ábra: Komplex felszínborítási típusok (Forrás: Google Térkép, openstreetmap.org, saját ábra)

9.2.3 Domborzati adottságok

Lásd 27.ábra

A település közigazgatási határán belül három eltérő domborzati jellemzővel rendelkező területtel is találkozhatunk. Az északi részen tagolt síkság terül el, mely az Ipoly árterén halad át, csupán egy kis területen érintve a település északi részét. A déli területeken enyhén hullámos dombság jellemzik a tájat, ezt a jelenséget megfigyelhetjük a városrészen belül is. Nyírjestől délre haladva azonban a domborzat jellege jelentősen megváltozik, erősen emelkedő, hullámos, dombos területek kezdődnek, melyek már a Cserhát hegység részét alkotják.

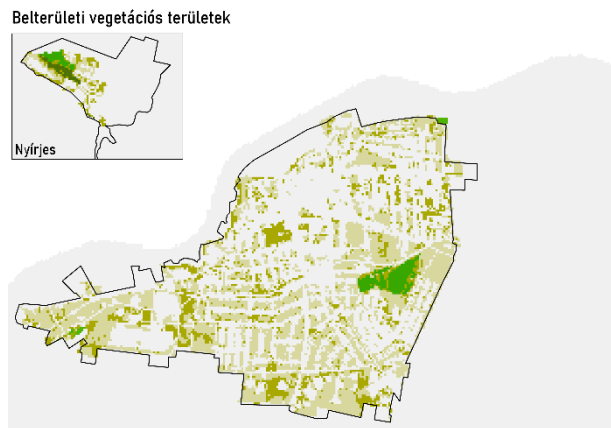

27. ábra: Domborzati adottságok (Forrás: Google Térkép, openstreetmap.org, saját ábra)

9.2.4 Belterületi vegetáció

Lásd 28.ábra

A belterületeket tekintve a vizsgált terület szinte egészét néhány kisebb-nagyobb természetes vegetációs folton kívül a mesterséges, ember által kialakított zöldfelületek borítják. Ezek ketté bonthatóak fákkal tarkított és fák nélküli zöldfelületekké. Utóbbit legnagyobb kiterjedésben a már korábban említett Palóc ligetben, valamint a déli és nyugati ipartelep különböző gazdasági és ipari létesítményei szomszédságában

28.ábra: Belterületi vegetáció helyzete Balassagyarmaton
(Forrás: erdoterkep.nebih.gov.hu, saját ábra)

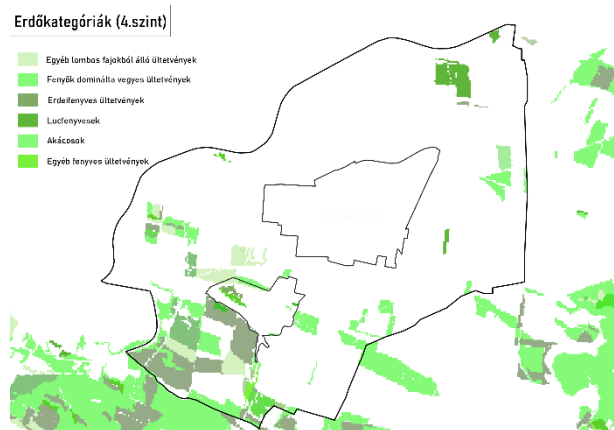
fedeazhetünk fel. Hasonló kisebb foltok elszórtan felfedezhetők Nyírjes északi, déli és nyugati részén egyaránt. Fák nélküli mesterséges zöldfelületek a magánkertekre és üres telkekre jellemzőek a település belterületén.

A legnagyobb kiterjedésű természetes zöldfelületi folt egy származék erdő, amelyet a helyiek Springa-dombnak neveznek. Ez a közjólétiként tipizált, a lakosok által közkedvelt belterületi erdő összetételét főként kocsányos, cseres tölgyes állomány, illetve egyéb lomelegyes fajok alkotják. Nyírjes tekintetében változatosabb az ottani erdőfoltok összetétele. Itt találkozhatunk vörös tölgyes, erdei fenyves- egyéb lomelegyes, valamint mézgás égeres összetételű erdőfoltokkal is. Ezáltal elmondható, hogy Nyírjes belterületi vegetáció szempontjából változatosabb és nagyobb értéket képvisel, mint Balassagyarmat városi környezetében belül található zöldfelületi vegetáció.

9.2.5 Erdő kategóriák

Lásd 29.ábra

A belterületen nem található 4. szintű elkülönítés. A keleti és északkeleti területeken akácosok, fűzesek és nemesnyárasok dominálnak a tájban. Nyírjes környékén nagy kiterjedésű, örökzöld erdeifenyves ültetvényekkel

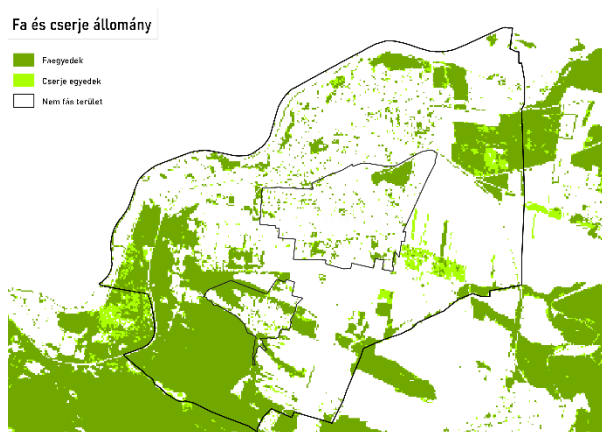
29. ábra: Erdőkategóriák (Forrás: erdoterkep.nebih.gov.hu, openstreetmap.org, saját ábra)

találkozhatunk, emellett az akác és hársfák által dominált, lombhullató ültetvények is megtalálhatóak nagyobb állományokban a fenyvesek mellett. Ennek köszönhetően a településrész üdülőterületén belül is létrejött egy természetközeli, számos fajt tartalmazó természetes erdőrendszer, amely a nyírjesi tórendszer mellett, alapjában meghatározza a nyírjesi természeti tájat és annak esztétikai értékét. A tavaktól délre a Duna-Ipoly Nemzeti Park, valamint a Nyírjesi Vadaspark irányába a domináns erdőállományok erdei fenyőből, kocsányos és vörös tölgyesből állnak, azonban előfordulnak a Nyírjes-patak közelében mézgás égeres, valamint akácos állományok is.

9.2.6 Fa és cserje állomány

Lásd 30.ábra

A jelentősebb kiterjedésű faállományok változatos helyszíneken fordulnak elő a területen. Belterületen főként a Springa-domb és környékén találhatóak meg, míg Nyírjesben az üdülőterületek közvetlen környezetében sűrű állományokban fedezhetőek fel. Nyírjestől déli irányba terül el a legnagyobb összefüggő faállomány, melynek egy része vadasparkként, valamint a

30. ábra: Fa és cserjeállomány (Forrás:

alapterkep.termeszetem.hu, openstreetmap.org, saját ábra)

Duna-Ipoly Nemzeti Park részeként működik. Patvarc és Balassagyarmat közötti területen szintén jelentős faállomány „foltok” találhatóak. Az Ipoly-mentén pedig elszórtan kisebb ártéri faállományok figyelhetők meg, amelyek időszakosan víz alatt állnak.

9.2.7 Tájkarakter típusok

Lásd 31.ábra

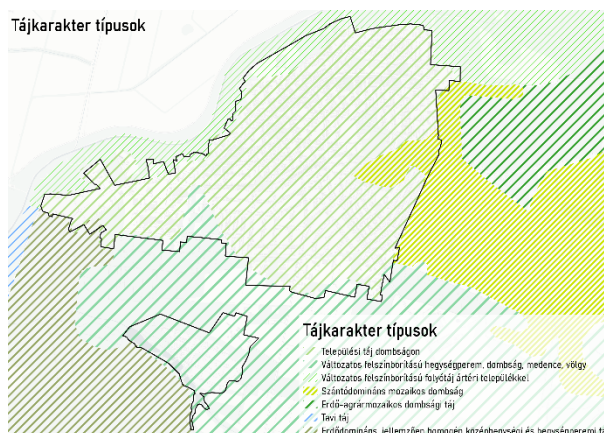
A közigazgatási határon belül rendkívül változatos tájkarakteri adottságok figyelhetők meg. A belterületen a települési táj sokszínűsége dominál, mely magában foglal dombsági, medencei és hegységperemi tájakat is. Az Ipoly-mentén a folyótáj változatos felszínborítással rendelkezik. Keleten a szántódomináns mozaikos síksági táj vehető észre, amely az erdő agrár mozaikos tájjal összeolvadva festi a vidéket.

A fókuszterülettől délre elhelyezkedő területek változatos felszínborítású hegységperemet alkotnak, ideértve Nyírjes teljes területét is. A délnyugati területen pedig az erdők dominálta, homogén hegységperemi táj a jellemző. Tavi tájnak a település keleti „sarkánál” húzódó Ipoly-menti, jellemzően árterület tekinthető. Összességében észrevehető, hogy a település belterülete körül minden irányban sokszínű és változatos tájkarakter a jellemző, így az ebben rejlő táji adottságokat és lehetőségeket érdemes kihasználni a helyi lakosok, illetve a városvezetésnek egyaránt.

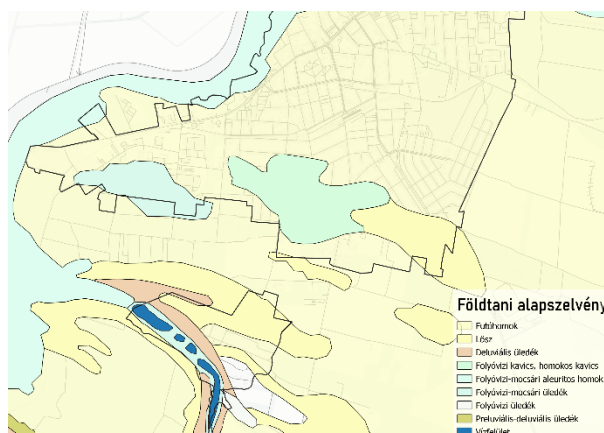
9.2.8 Földtani alapszelvények

Lásd 32.ábra

A földtani alapszelvények alapján a terület nagy részén futóhomokos és löszös talaj jellemző. A déli városrészen egy homokos kavicsos összetételű folt figyelhető meg. A homoki szőlők területén szintén nevéhez hűen, homokos kavicsos talajt találunk. Nyírjes területén változatosabb talajösszetétel figyelhető meg. A tavak környékén folyóvízi kavicsos, homokos kavicsos talaj mellett 3 szélesebb sávban löszös összetételű talaj a jellemző. Ennek eredményeképpen ezek a területek

31. ábra: Tájkarakter típusok (Forrás: alapterkep.termeszetem.hu., saját ábra)

32. ábra: Földtani alapszelvények (Forrás: Google Térkép, openstreetmap.org, saját ábra)

mind kerti, mind kertgazdálkodási szempontból kedvezőtlennek számítanak. Egy hosszan elnyúló, összefüggő folt húzódik végig északkeleti- déli irányban Nyírjes belterületén, itt deluviális üledékes a talaj összetétel. A korábban említett folyóvízi kavicsos talaj az Ipoly mentén és annak árterén át, néhol a belterületre benyúlva egészen Nyírjes nyugati határáig benyúlva választja el a homokos, löszös területeket, az Ipoly és környékétől.

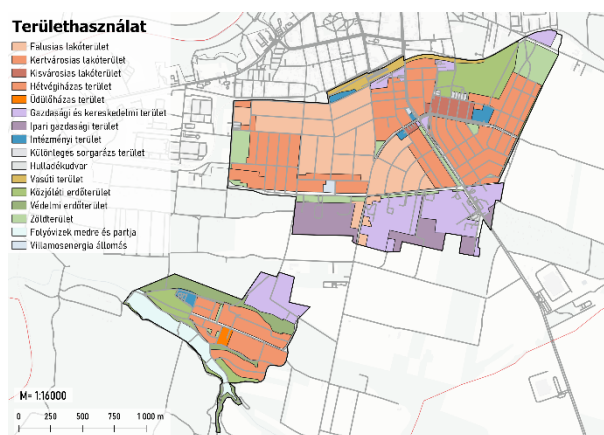
9.3 Déli városrészre irányuló vizsgálatok

9.3.1 Területhasználat

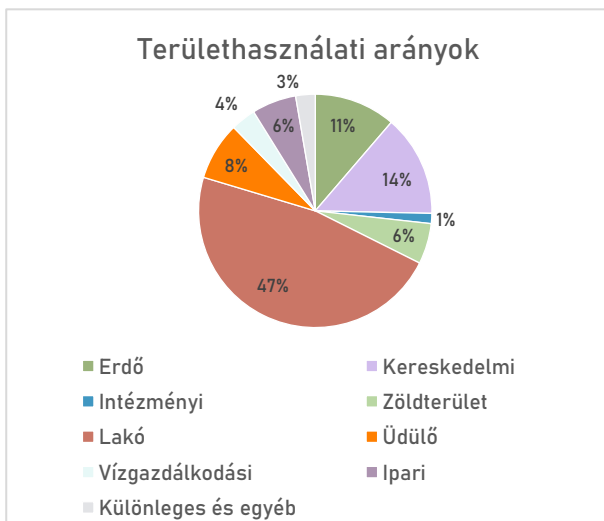
Lásd 33. - 34. ábra

Változatos területhasználat jellemzi a fókuszterületet. A déli városrész közel felét (Nyírjest nem beleszámolva) kertvárosias, kisvárosias, valamint falusias lakóterületek uralják. A városrész keleti és nyugati részén a kertvárosias lakóterületek, míg a centrumában a területnek a falusias jellegű lakóterületek a jellemzőek. A Springa domb déli határához közel egy kis területen előfordulnak kisvárosias jellegűek is. Ipari gazdasági és gazdasági, kereskedelmi területek összefüggően a déli oldalán vannak a településrésznek. Ezt a területet hívják a déli ipartelepnek. Ez a terület számos munkahellyel és szolgáltatással szolgál a helyiek számára. Összefüggő zöldterületek és erdőterületek a városrészen belül a már említett Springa domb közjóléti erdő és környékén találhatunk (lásd: 14.melléklet). Elszórtan, kisebb méretű, összefüggő zöldfelületi hálózatot nem alkotó

zöldterületek találhatóak a városrész egész területén. Nyírjes helyzetét és történelmét tekintve itt hétvégi és üdülőházas lakóterületek borítják a belterület jelentős részét. Gazdasági és

33.ábra: Balassagyarmat déli városrészének területhasználat (Forrás: Településszerkezeti Terv, kozadat.balassagyarmat.hu)

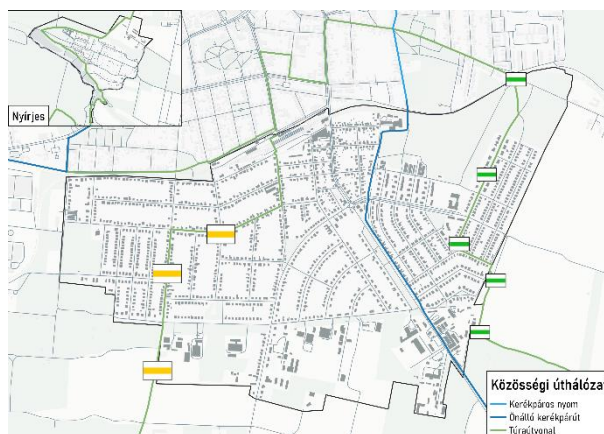
34.ábra: Déli városrész területhasználati arányai (Forrás: Településszerkezeti Terv, kozadat.balassagyarmat.hu)

kereskedelmi terület összefüggően Nyírjes észak- északkeleti sarkán fedezhető fel. A természethez való közelsége okán jelentős területet uralnak erdő és zöldterületek, amelyek körbe veszik, sőt néhol még be is nyúlnak az üdülőterületek közé. Nyírjes belterületét délről a nyírjesi tórendszer határolja, ezzel ez a teljes városrész legnagyobb méretű vízgazdálkodási területe.

9.3.2 Közösségi úthálózat

Lásd 35.ábra

A déli városrészt észak-déli irányban egyetlen egy önálló kerékpárút szeli át, amely északon, a városrészbe való belépése előtt még kerékpáros nyomként üzemel. Ez a kerékpárút a Springa domb nyugati határa mentén, a lakóterületek között, a városrész centrumát is érintve, a Szügyi úttal párhuzamosan, Szügy irányába folytatódik külterületen egyaránt. A legközelebbi önálló kerékpáros útvonal, a déli városrész észak-

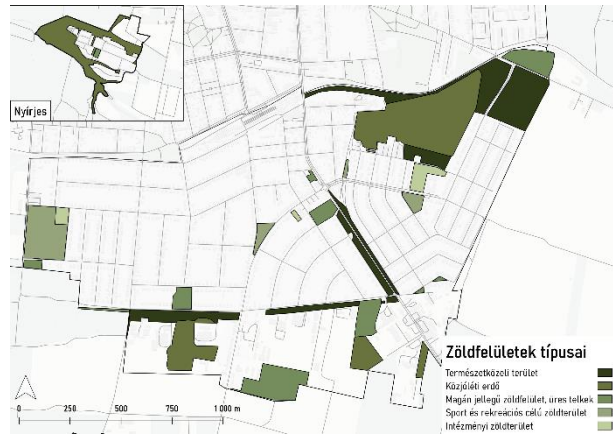
35.ábra: A déli városrész közösségi úthálózata (forrás: openstreetmap.org, saját ábra)

nyugati sarkához közel, a szomszédos városrészen át halad a vasútvonalak mentén (lásd: 15.melléklet). Gyalogos túraútvonalakat tekintve egy sárga és egy zöld jelzésű túraútvonal halad át a település ezen részén. Mindkét túraútvonal a városközpontban elhelyezkedő Palóc ligetben tudhatja egyik végpontját, azonban különböző útvonalakon haladva érkeznek meg és folytatódnak a déli városrészben. A zöld jelzésű túraútvonal érinti a Springa-dombot, tovább folytatódva a keleti határ felé, a Veres Pálné utca mentén, ahol a Kodály Zoltán utcán át a belterületet elhagyva folytatja útját délkeleti irányba, Nógrádmarcfal felé. A sárga jelzésű útvonal északon a vasúti pályaudvaron áthaladva, a Mártírok útja, Honti utcán át a Batthyány utca felé déli irányba fordulva, majd tovább haladva lép ki külterületre. Nyírjesen is áthalad ez az útvonal, több kanyarulatot véve, a településrész északi és nyugati sarkát is érintve, majd a tavak északi oldalán, déli irányba haladva, a Nyírjesi Fűvészkert és Vadaspark felé veszi az útját. Innen Ipolyszög majd Érsekivadkert felé haladnak tovább a túrázni vágyók.

9.3.3 Zöldfelületek típusai

Lásd 36.ábra

A zöldfelületek tipizálása során kiderül, hogy a település ezen része is rendelkezik számos típusú, elszórtan és csoportosan is egyaránt elhelyezkedő zöldfelülettel. A legnagyobb területet a természetközeli zöldfelületek és a erdős, faállományokkal borított területek teszik ki (a magánkerteket nem vizsgálva). Közjóléti erdőnek számít a Springa domb és a Nyírjes belterületén uralkodó erdőterületek is.

36. ábra: Zöldfelületek típusai a déli városrészben (Forrás:

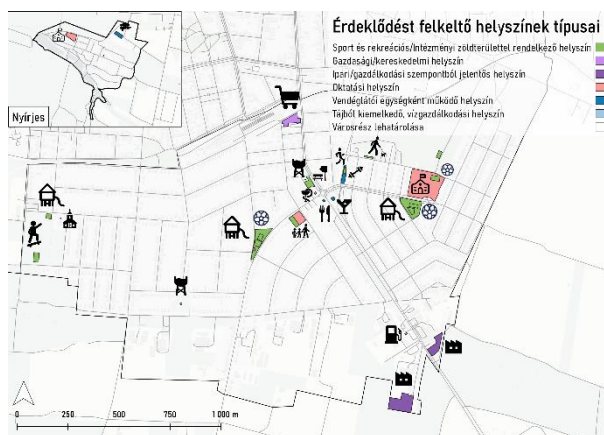
Google Térkép, OSM)

Természetközeli területnek tekinthető a Springa domb közelében található mezők és tisztások, valamint a Szügyi út egyik szakaszán is az úttest két oldalán egy széles sávban egyfajta pufferterületként működve a forgalom és a lakóházak között. Ez a puffer zóna a déli ipari és gazdasági területek közötti nyitottabb, kihasználatlan vagy kaszálatlan területeken elszórtan, valamint a déli ipartelep északi határán is megjelenik. Sport és rekreációs célú zöldfelületekkel leginkább a városrész központjában és attól keletre találkozhatunk a Leiningen Károly és Május 1. utca, valamint a Nyírjesi út tengelyeken. Ez a terület magába foglal két játszóteret, egy futókört és kondiparkot, egy kutyafuttatót, valamint egy füves focipályát is. A településrész nyugati határához közel létesült nemrégiben egy gördeszka park a Vak Bottyán utcában, illetve tőle északra pár pernyi gyalogtávolságra egy játszótér is a Honti utcában (lásd: 16. és 17. melléklet). Fontos kiemelni, hogy ezen a területen találunk számos olyan üresen álló, magán vagy önkormányzati tulajdonban lévő telket, amely később lakóterületté lehet átminősítve, így bővítve a lakóterületek méretét itt. Ilyen üresen álló kihasználatlan terület, amelyen értékelhető zöldfelület „él”, felfedezhető a Szügyi út mentén egy lerombolt iskola közel 9000 négyzetméteres telkén. Az intézményi zöldfelületeket tekintve, a Szabó Lőrinc Általános Iskola, a Játékvár Óvoda, valamint a néhány éve létesülő Mária a Szentlélek Mátkája-templom kertjei és udvarai miatt jelenik meg ez a kategória a városrészben.

9.3.4 Érdeklődést felkeltő helyszínek (POI)

Lásd 37. ábra

A déli városrészen kevés az olyan helyszín, amely iránt aktív érdeklődés van a látogatók által. A város egészét vizsgálva az egyik legkevesebb ilyen POI (Point of Interest) itt található. Az intenzíven használt, és az érdeklődést fenntartó zöldterületek elszórtan helyezkednek el a keleti-nyugati hosszanti tengely mentén. Kisebb csoportosulások a városrész központjában és annak környékén találhatóak. Ezek a pontok kivétel nélkül

37. ábra: Érdeklődést felkeltő helyszínek a déli városrészen (POI) (Forrás: OSM, openstreetmap.org, saját ábra)

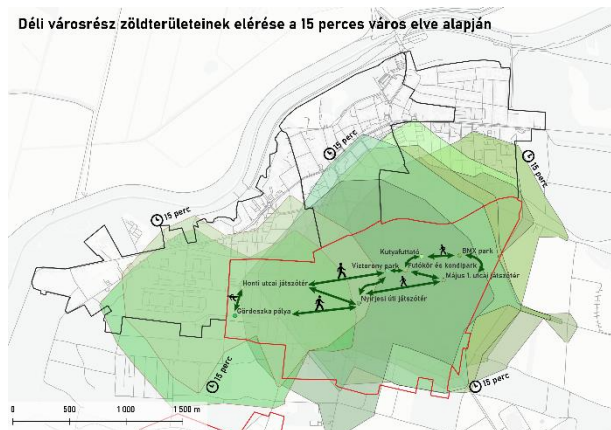
sport és rekreációs zöldterületek, több játszótér, sportpálya, gördeszka és pihenő park is tartozik ebbe a kategóriába. Kereskedelmi és gazdasági szempontból intenzíven látogatott helyszín a Buki Csemege élelmiszerbolt a városrész északi oldalán, illetve a Szügyi úti körforgalom körül helyett kaptak különböző kereskedelmi és vendéglátói pontok (lásd: 18.melléklet), mint például gyógyszertár, gyorsétkezde, presszó, éjjel-nappali kisbolt, dohánybolt és egy magán fogászat is. Az oktatási helyszínek alapvetően forgalmas és közkedvelt helyszínek a legtöbb településen, ez Balassagyarmaton és ezen városrészben is így van. Szintén gyakran látogatott ipari helyszín, a nemesfém felvásárlással foglalkozó Méhtelep a déli ipartelep határán. Nyírfesben a Mosoly Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény kelt érdeklődést nem csak helyi, hanem országos szinten egyaránt, valamint található itt egy paintball pálya és egy vendéglátói egység is. A természetközeli helyszínek iránti érdeklődés szintén jelentős Nyírfesben, ugyanis az itteni bányatavak, túraútvonalak, a Nyírfesi Fűvészkert és Vadaspark, továbbá a 2024-ben épült, új szabadstrand a legnagyobb tó partján szintén hozzáadnak az érdeklődés felkeltéséhez a településen és a vármegyén belül egyaránt. (INT-15) (lásd: 19.melléklet). Megállapítható, hogy ezekből a POI pontokból leginkább a településrész nyugati, illetve az északi és déli részén van hiány, az itt lakóknak a városrész központjába, Nyírfesbe, vagy a szomszédos városrészekbe kell utazniuk igényeik szerint.

9.3.5 Zöldterületek ráhordása

Lásd 38.ábra

A déli városrész gyakran használt és közkedvelt zöldterületei elhelyezkedésük alapján a keleti-nyugati tengely mentén és annak környékén foglalnak helyet. Egy nagyobb csoportosulás fedezhető fel a városrész központjában, illetve a keleti területeken, ahol egyfajta zöldterületi hálózat tudott kialakulni az évek során. A nyugati határ közelében találhatunk egy gördeszka pályát és egy játszóteret, amelyek egymással

közvetett kapcsolatban állnak, azonban a központban található zöldterületek kapcsolatrendszerétől el vannak szigetelve, ugyanis 15 percnyi gyaloglás során kényelmes tempóban nem elérhető a látogatók számára, a peremi helyzetük miatt. Ennek köszönhetően ez a két helyszín leginkább a közvetlen közelben élő lakosság számára racionális választás, a városrész számos más részén lakóknak más lehetőségekből kell választaniuk a zöldterületek látogatása szempontjából. Összességében megállapítható, hogy a fókuszterület centrumában, és keleti részén megfelelő a zöldterületek behálózottsága és kapcsolata egymással, itt könnyedén elérhetőek a környékbéliek számára ezek a helyszínek. A nyugati oldalon ugyan már megkezdődött mesterséges zöldterületek kialakítása, azonban a lakóterület ezen irányba való nagyobb arányú beépüléséig ezek kevésbé vannak kihasználva, továbbá kívül esnek a korábban említett intenzíven használt zöldterületi kapcsolati hálózatra. A déli és délkeleti területek ehhez hasonlóan ugyan csatlakoznának ehhez a hálózathoz, azonban intenzíven használható, sport és rekreációs, típusú zöldterület itt még nem került kialakításra.

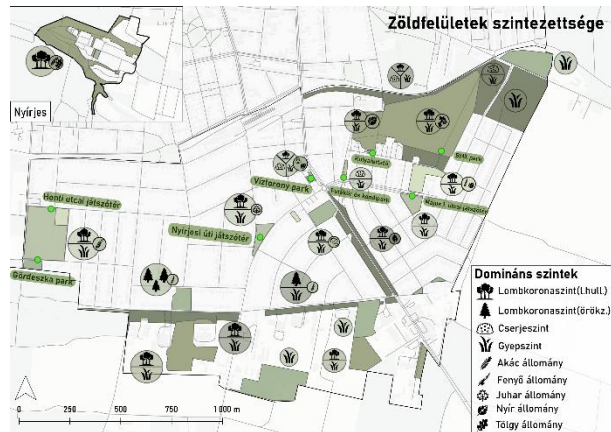
38.ábra: Zöldterületek ráhordása a 15 perces város elve alapján (Forrás: ORS Tools plugin QGIS, openstreetmap.org, saját ábra)

9.3.6 Zöldfelületek színtezettsége

Lásd 39.ábra

A vizsgált városrész zöldfelületeinek színtezettsége változatos képet mutat. Négy domináns szintet különböztettem meg a vizsgálat során, a lombkorona szintet lombhullató és örökzöld faállományra bontva, valamint a cserje és gyepszintet. Ez alapján kiderül, hogy a teljes déli városrészben a lombhullató és az örökzöld lombkoronaszíntek, valamint az aljnövényzetben pedig a gyepszint a domináns.

Az intenzív, sokak által látogatott városi környezetben helyet foglaló zöldfelületek közül, például a Honti, a Május 1 utcai és a Nyírjesi úti játszóterek esetében is ez a növényzeti színtezetség figyelhető meg. A cserjeszint alapvetően nem domináns, a legtöbb zöldfelület esetében hiányzik a színtezetségből vagy nem ér el jelentős mennyiséget. A gyepszint által uralt területekkel a városrész észak keleti határa mentén, továbbá a déli ipartelep környékén a különböző üzemek és raktárak között beágyazódva találkozhat az ember. A Springa domb és környékén eltérő szintű növényzettel találkozhatunk. A lombhullató lombkoronaszínt uralja ezt a területet, azonban mind állományalkotó fajok tekintetében, mind az aljnövényzet tekintetében a gyepszint, valamint a cserjeszint küzd egymással. Egy keskeny sávban a Springa domb északi része és a vasúti sínpálya között mindhárom szintkategória megjelenik a növényzetben. Északról Nyírjes irányába haladva fokozatosan teret nyer a zöldfelületekben az örökzöld faállományú, jellemzően fenyők dominálta lombkoronaszínt. Nyírjes belterületén található összefüggő természetes zöldfelület esetén szintén a lombkoronaszínt az uralkodó. Általánosságban megállapítható, hogy a déli városrész zöldterületein az akác, a fenyő, a juhar, a nyír és a tölgy állományok nyernek teret a lombkoronaszínt.

39.ábra: A zöldfelületek színtezettsége a déli városrészben

(Forrás: openstreetmap.org, Google Térkép, saját ábra)

9.3.7 SWOT analízis

Lásd 40. ábra

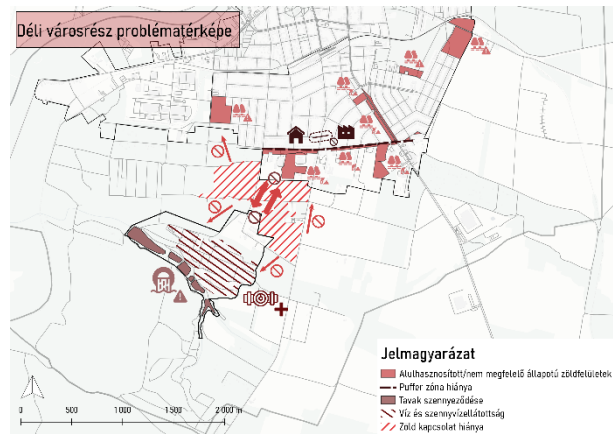
Erősségek	Gyengeségek
- Nyírjes értékes természeti kincsekkel rendelkezik (tórendszer, természetvédelmi területek, vadaspark és fűvészkert) - Zöldterületi hálózat a városrész centrumában és a Springa-domb környékén - Springa domb, mint „Balassagyarmat zöld tüdeje” - Önálló kerékpárút áthalad és érinti a központját a városrésznek	- Pufferterület hiánya a déli ipartelep és a lakóterületek között - Nyírjes tömegközlekedéssel való megközelítése nem megfelelő (alacsony járatsűrűség) - Nyírjes szennyvízellátottsága fejlesztésre szorul - Sport és rekreációs zöldfelület / pihenőpark hiánya a városrész déli és az északi határai közelében
Lehetőségek	Veszélyek
- Turisztikai fejlesztési lehetősége Nyírjesnek - Nyírjes üdülőterületi infrastruktúra fejlesztése - A déli városrész és Nyírjes összekapcsolása egy zöldterületi rendszer létrehozásával - Működő pusztaságok, tanyák, gazdaságok támogatása, helyi mezőgazdaság, zöldség/gyümölcsstermesztés növelése	- Beköltöző fiatalok és családok száma lecsökken, lakosság elöregedése - Ipari területek jövőbeli növekedésével nagyobb természetszennyezés, zöldterülettel való egyensúly felborulhat - Intenzíven használt zöldterületek állapotának romlása nem elégséges fenntartás esetén - Déli ipartelep és a teljes városrész kedvezőtlen közlekedési helyzete

40. ábra: A déli városrész SWOT analízise (Forrás: ITS 2015, saját ábra)

10.2. Problématérkép

Lásd 42.ábra

A déli városrész Nyírjessel egyetemben számos problémát és konfliktust hordoz magával. A zöld infrastruktúra szempontjából tett vizsgálatok során fény derült arra, hogy a vizsgált terület városi szövetbe tartozó része és a külterületen található Nyírjes között nem épült ki egy olyan zöld kapcsolati rendszer, amely lehetővé teszi a városi, valamint a természeti

42.ábra: A déli városrész problématerképe (Forrás: ITS, OSM, Google Térkép, saját ábra)

környezet összekapcsolódását egymással. Ennek a zöld kapcsolatnak a hiánya azt eredményezi, hogy nincsen egy egyértelmű, mindenki által könnyedén használható gyalogos infrastruktúra kiépítve, annak ellenére, hogy több helyen vannak aszfaltozott és földes útszakasz is. Ennek a zöld kapcsolatnak a létesítése új lehetőségeket nyitna meg a városrész és az egész település számára egyaránt. Nyírjesben kiemelendő probléma, hogy az üdülőterületek víz és szennyvíz ellátottsága nincs megfelelő mértékben kiépülve, valamint sok helyen elavult és hiányos a rendszer, ennek köszönhetően a tavak és azok élővilága is érintett a szennyezésből, amely súlyos környezetvédelmi károkat okoz. A falusias, kertvárosias és kisvárosias lakóterületekből álló déli városrész zöldfelületeivel is adódnak problémák. Elsőre megemlítendő, hogy több alulhasznosított terület is van itt, amelyek jellemzően olyan nagy méretű telkek, amelyeken önkormányzati vagy állami intézmények (iskola, sportcsarnok) álltak egykor, ám lebontásra kerültek, de ezek a területek azóta átalakíthatóak lennének sport és rekreációs, valamint intézményi zöldfelületekké is. Ilyen jelenleg alulhasznosított, zöldfelületi „sávok” megtalálhatóak a Fáy András, Horváth Endre utcák tengelye mentén, a déli ipartelep felőli oldalon is. A városrésznek ez az a területe, ahol a legtöbb ilyen alulhasznosított zöldfelület található meg, ezáltal kívül is esik a zöldfelületi rendszeréből a vizsgált területnek jelenleg (lásd: 38.ábra). Fontos kiemelni, hogy ezek a zöldfelületek pufferzónaként kellene szolgálnanak a közelben lévő lakóterületek, valamint a déli ipari és gazdasági területek között, azonban ezek sem kiterjedésükben, sem funkciójukban, sem a zöldfelületi elemek mennyisége szempontjából nem alkalmasak erre. A zöldfelületekkel a további gond az, hogy a régebbi, jellemzően helyiek által használt zöldterületek (például játszóterek, sportpályák, futókör) jelentős része felújításra, valamint rendszer karbantartásra szorulna. Elavult berendezésekkel és zöldfelületi elemekkel,

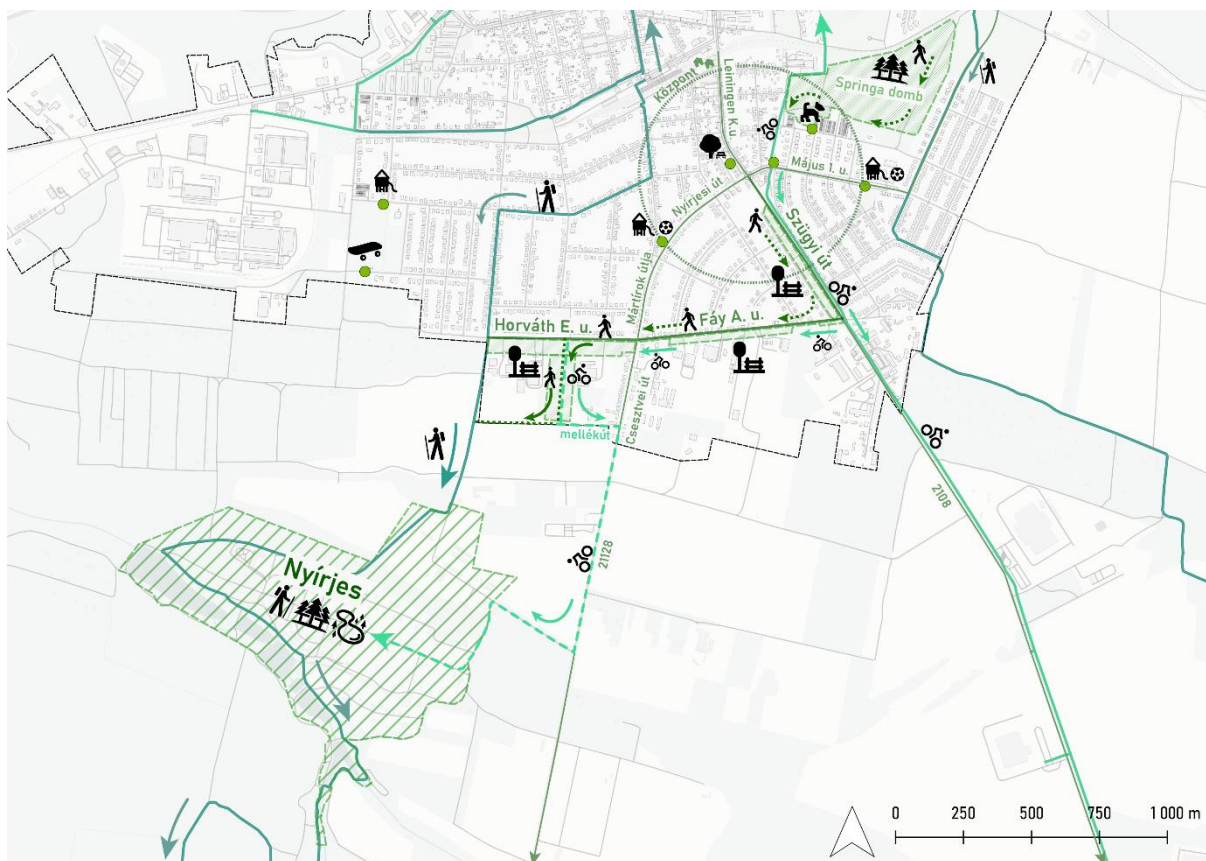
gyalogos út infrastruktúrával rendelkeznek, ezáltal kevésbé alkalmasak az intenzív látogatói használatra.

11. Fejlesztési javaslat

11.1 Első lépték

A déli városrész centrumában több különböző típusú zöldterület található, ezek előzetesen ismertetésre kerültek a vizsgálatok során (lásd: 37.ábra). Korábban már az Integrált Településfejlesztési Stratégiában is megfogalmazódott az igény a déli ipartelep és a lakóterületek közötti „pufferzóna” kialakítására, valamint a településrész és Nyírjes kapcsolatának fejlesztésére (VÁTERV95, 2015, 128). Az általam bemutatásra kerülő javaslatnak és az e mögött húzódó koncepciónak a célja egy mindenki által közkedvelt, sport és rekreációs közparki elemekkel ellátott zöldterületi folyósó, úgynevezett „Green corridor” létrehozása, melyek egymással kapcsolatban állva húzódnak a déli városrész zöldterületi központjának tekinthető Springa-dombtól egészen Nyírjesig. A zöld folyósók természetes területek, parkok és zöld terek hálózatát jelentik, amelyek városi környezetben élőhelyet és erőforrásokat biztosítanak az állatoknak, és lehetővé teszik az emberek számára, hogy élvezzék a természet szépségét. A zöld folyósóknak összeköttetést kell biztosítaniuk a zöld területek, közösségi, kereskedelmi és közlekedési csomópontok között. Emellett biztosítani kell, hogy a folyósók elég nagyok legyenek ahhoz, hogy az emberek és a vadállatok is használhassák őket (INT-16). A javaslat azon alapul, hogy a lakosok nyernek, ha a helyi infrastruktúra-befektetések egyenlő vagy magasabb prioritást adnak a környezeti és társadalmi eredményeknek, ahelyett, hogy kizárólag gazdasági szempontokat helyeznének előtérbe. Ennek elérése érdekében, úgynevezett „pufferparkok” létesítése a hosszútávú cél, amelyek sikere az Egyesült Államokban már korábban bebizonyosodott. A pufferparkok védelmet nyújtanak a légszennyezéssel szemben, javítják a mentális egészséget, csökkentik a hő általi stresszt, szépítik a környezetet, és gazdasági lehetőségeket teremtenek (parkfenntartás és építés). Ezen lineáris pufferparkok két módon csökkentik a légszennyezés hatását: 1. Elnyelik a levegőből származó szennyező anyagokat, és 2. Fizikailag blokkolják a szennyező anyagok áramlását a lakóövezetek felé. A hatékony pufferparkokat megfelelően megtervezett, szorosan elhelyezett, megfelelő fajokból álló növényzet alkotja. Ezek hatékony akadályt képeznek a magas légszennyezési források, például az utak, vasúti pályaudvarok és ipari területek mentén például a déli ipartelep mentén (CNT. 2020 4-13).

Az említett kapcsolatrendszer négy részterületre bontódna. Ezen részterületek kapcsolatának köszönhetően a Springa-dombtól, a legnagyobb belterületi közjóléti erdőtől a Szügyi út nyugati oldalán, továbbá a Fáy András és a Horváth Endre utca déli oldalán is megtalálható jelenleg kihasználatlan zöldfelületeken át, déli irányt véve, mind gyalogosan, mind kerékpárral elérhetőbbé válik a helyi lakosok és a látogatók számára Nyírjes (lásd: 43.ábra). Az egyes részterületeket az alábbiakban ismertetni fogom külön-külön egyaránt.

43.ábra: A teljes javaslati koncepció első, nagyobb léptékű térképe (Forrás: Google Maps, openstreetmap.org, VÁTERV95.)

11.2 Második lépték

11.2.1. „1.” javaslati részterület

Lásd 44.ábra

Az első javaslati részterület kulcsfontosságú, mivel ezzel a zöldterülettel teremthető meg a kapcsolat a városrész centrumában található zöldterületekkel. Jelenleg egy gyepes, lombhullató fákkal tarkított zöldfelülettel találkozhatunk itt. A városrész növényzeti színtezettségét bővebben a vizsgálataim során ismertettem (lásd. 39.ábra). Formáját tekintve, egy közel 500 méter hosszú (~480 m), de keskeny (~ 28 m) terület, amely a Szügyi út páratlan házszámú oldalán húzódik (3-57). Ennek a formai adottságnak hála vonalas infrastruktúra például:

kerékpárút, könnyedebben kiépíthető, így ezt a lehetőséget ragadná meg ezen és a további részterületeken is a javaslati rendszer. Ennek okán egy új, tervezett kerékpárút haladna a Szügyi úttal párhuzamosan, a Fáy András utca és a 2. javaslati részterület irányába. Balassagyarmat méretének ellenére, kiemelkedő eredményeket ér el a sportok terén, így ezen zöldfelület esetében is fontos volt, hogy a labdás sportágak infrastruktúráját erősítve, olyan parki elemek kerüljenek elhelyezésre, amelyek támogatják azt, és ezzel az egész város sportolási lehetőségeit bővítve. Ennek eredményeképpen a szokásos parki elemek mellett, helyet foglalna egy ketreclabdaráúgó és két kosárlabda pálya is telepítésre kerülne a zöldterület középső zónájában (lásd: 44.ábra). Hosszanti irányba haladó, kanyargós ösvényeken keresztül haladhat a gyalogos forgalom, érintve a különböző parki elemeket. Az erre járók útját elszórtan több helyen padok, illetve piknikasztalok kerülnének elhelyezésre kényelmi elemekként. A terület déli részén a gyepfelület átalakításra kerülne egy méhlegelővé, amellyel a helyi biodiverzitást szándékoznám megőrizni, esetlegesen növelni (lásd:20.melléklet). Természetesen információs táblák, ábrák elhelyezésével, edukációs jellegét is előtérbe helyezném ennek, a város számára új természeti megközelítésnek.

A gépjármű parkolás az út páratlan házszámú oldalán, az úttesttel párhuzamosan kialakított parkolóhelyeken zajlana. A területre érkező kerékpárosok négy különböző ponton helyezhetik el kerékpárjaikat az itt tartózkodásuk során. A gyalogos és kerékpáros forgalmat több átkelőhely is segíti a Szügyi út páros házszámú oldala és az 1. javaslati terület között (lásd: 44/A ábra). A zöldterület középső zónájában a Szügyi út és a Kandó Kálmán utca kereszteződése közelében található rossz állapotú épületből egy vendéglátó egység kinti kiülőkkel kerülne megépítésre (lásd: 44/B ábra).

44.ábra: 1. javaslati terület térképe (Forrás: Google Maps, openstreetmap.org, saját ábra)

44/A ábra: Tervezett gyalogos, kerékpáros átkelés a Szügyi úton (Google Maps, saját ábra)

44/B ábra: A felújítandó épület a terület központjában (Google Maps)

11.2.2. „2.” javaslati részterület

Lásd 45.ábra

A 2.javaslati terület az előzőleg bemutatott részterülettel szinte azonos elveken kerülne kialakításra. A Fáy András utca páratlan házszámú oldalán, a Szügyi úttól egészen a Mártírok útja – Fáy András utca kereszteződéséig tartana. Ennek köszönhetően nyugat-kelet irányba a déli ipartelep északi határa mentén lenne képes összekapcsolódni az 1. és 3. tervezett részterülettel. A korábban észak-dél tengelyen haladó tervezett kerékpárút az 1.területet elhagyva délnyugati irányba folytatódna. A Fáy András utca Bem József utca és a Mártírok útja és a Fáy András 11. melletti szakaszán az utca szűk keresztmetszete miatt az önálló kerékpárútból „ideiglenesen” kerékpáros nyommá lenne „lefokozva” (lásd: 45/A ábra). A tervezett vonalas infrastruktúra (gyalogút, kerékpárút) több helyen kereszteződik az ipari létesítményekhez vezető mellékutakkal, itt az előbb említett utakon közlekedők elsőbbséget élveznének az utóbbival szemben. Néhány ipargazdasági cég telephely rendelkezik parkolóval, az itt parkolók jelenleg gyepes felületen parkolnak, ezért ezek is korszerűsítésre kerülnének. Ez magába foglalná, hogy burkolt, közművesített, növényzet által egy kedvezőbb környezetté átalakuló, kerékpártárolókkal rendelkező parkolók épülnének.

A szokásos parki elemek mellett a kerékpárosok két ponton is ivóvízhez juthatnak a kerékpárút mentén elhelyezett, pihenőhelyeken. A javaslati terület nyugati határához közel egy illemhellyel is ellátott, új játszótér kapna helyet, amely az erre járó kisgyermekes családoknak válna legnagyobb előnyére. A keskeny formai adottságnak és a kisebb-nagyobb összefüggő, korosabb fenyő állományok miatt, a biztonság fenntartása és a balesetek elkerülése végett ezen állományok közvetlen környezetében parki elemek nem kerülnének elhelyezésre. Az előző területtel ellentétben, a korábban már megszűnt buszmegálló visszaállításra és üzembe kerülne, így ez a terület is közvetlen tömegközlekedési kapcsolattal rendelkezne. Méhlegelő kerülne kialakításra a terület egyik kihasználatlanabb részén, amely számos pozitív adottsággal rendelkezik az élőlények és a talajélet számára egyaránt (INT-17). A terület teljes hosszában nyílt árkos vízelvezetés van, ezek megőrzésre, illetve ahol szükséges javításra kerülnének. Több szakaszban a vízelvezetést támogató esőkertek (lásd: 21.melléklet) épülnének, amelyek az extrém időjárási feltételeknek (aszályos időszakok, nagy mennyiségű csapadék rövid idő alatt) is ellenállnak (lásd: 45/B ábra).

45.ábra: 2. javaslati terület térképe (Forrás: Google Maps, openstreetmap.org, saját ábra)

45/A ábra: Tervezett gyalogos, kerékpáros forgalom a szűk keresztmetszetű szakaszon (Google Maps, saját ábra)

45/B ábra: Esőkertek – követhető példa (archive.bp18.hu)

11.2.3. „3-4.” javaslati részterület

Lásd 46.ábra

A két javaslati területet térképesen egyként kezelem, viszont itt külön is bemutatom őket.

3. javaslati részterület:

A 2. területhez hasonlóan, annak folytatásaként kelet-nyugati irányba húzódik. Északról a Horváth Endre utca határolja teljes hosszában. A kiterjedésének köszönhetően az előzőleg ismertetett területek közül ez a legnagyobb méretű, közel 60 méter széles és 530 méter hosszúságú. Ennek a szerkezetnek köszönhetően több parki elem is elhelyezésre kerülne az előző javaslati részterületekhez képest. A tervezett elemek közül kiemelendő a központi része a jövőbeli zöldterületnek, amely egyfajta szabadtéri kulturális és művészeti helyszínként szolgálna nem csak a déli városrész, hanem egész Balassagyarmat számára. Ez magába foglalna egy szabadtéri színpadot illemhellyel, valamint egy Street art helyszínnel, ahol a művészek elkészíthetik alkotásainkat saját stílusban (lásd: 22.melléklet). A terület északnyugati részén egy fitness park és röplabdapályák kerülne a sportolni vágyók számára, ezzel a településrész sportolási lehetőségeit bővítve. A 3. terület legnagyobb előnye a tömegközlekedéssel való megközelíthetőség, több járat közvetlenül is érinti azt, így a város vérkeringésébe bekapcsolva azt (lásd 46. ábra). Az előző terület mintáját követve, a vízvezető árkok felújítása mellett, több szakaszon időjárás-kímélő esőkertek létesülnének (lásd: 46/A.ábra).

4. javaslati részterület:

Fekvésileg az 1. javaslati területhez hasonlít, ugyanis észak-déli fekvésű. Az iparterületek között a 3. területet és ezáltal ezt a javaslati zöldterületi rendszert kapcsolná össze déli településrész és a Nyírjes közötti külterületekkel. Összefüggő, sűrű faállománnyal rendelkező zöldfelület, amely a jelenlegi elzártságának okán kihasználatlan, ezért a javaslati koncepció célja, hogy a már ismertetett elvek mentén egy új zöldterület jöjjön létre.

A terület természeti jellemzőit és növényvilágát figyelembe véve 'erdei hangulatú és stílusú' játszótér és street art pont készülne a középső zónájában parki kényelmi elemekkel kiegészülve (lásd: 46/B ábra). A kerékpárút a 3. terület középső zónájában déli irányt venne és a jelenleg ismertetett területen át haladna tovább. A terület déli részén elválna a gyalogos ösvény és a kerékpárút nyomvonalai. A kerékpárosok önálló kerékpárúton a Mártírok útját elérve a 21128-as út mentén Nyírjes irányába tudnának továbbhaladni a belterületet elhagyva. A gyalogút a Batthány utca folytatásaként haladó földútnál csatlakozhatna be, amely egy meglévő sárga jelzésű túraútvonal Nyírjes felé. Innen a túraútvonal nyomvonalát követve érhető el Nyírjes (lásd: 46. ábra).

46. ábra: 3. javaslati terület térképe (Forrás: Google Maps, openstreetmap.org, saját ábra)

46/A ábra: Tervezett gyalogos, kerékpáros forgalom a szűk keresztmetszetű szakaszon (Google Maps, saját ábra)

46/B ábra: Erdei stílusú játszótér – követhető példa (russell-play.com)

12. Összegzés

Az elvégzett vizsgálataim alapján megállapítható, hogy Balassagyarmat zöld infrastrukturális szempontból számos természeti értékkel, kedvező földrajzi adottságokkal, valamint „felfedezetlen” és „kihasználatlan” természetközeli zöldfelülettel büszkélkedhet. Az Ipoly, mint meghatározó, a tájat folyamatosan alakító elem a város kialakulásában és szerkezetének változásában is állandó szereplő volt. Az országhatár menti elhelyezkedése és az Ipoly folyó miatt északi irányba mára korlátozott a fejlesztési lehetősége a városnak, így ezekkel a lehetőségekkel máshol kell élnie a városvezetésnek.

Az elmúlt években számos kisebb-nagyobb, a zöld infrastruktúra hálózatot pozitívan érintő beruházást hajtott végre (például: A Palóc liget felújítása, Kövi Pál Sportközpont megépülése, Civitas Fortissima tér felújítása), azonban ezek a nagyobb méretű beruházások a déli városrészen kívül zajlottak le. A déli irányba történő nyitásra ugyan lettek megfogalmazva ötletek és javaslatok, azonban ezek többsége Nyírjesben valósult meg (Nyírjesi szabadstrand, Fűvészkert és Vadaspark, közúti infrastruktúra bővítése). A déli településrészben egyelőre elmaradt a zöldinfrastrukturális „áttörés” és a zöldterületi hálózati rendszer teljeskörű kiépülése.

A városrész központjának tekintett Május 1. utca, Nyírjesi út, Szügyi út tengelyek és a Springadomb környékén valósultak meg kisebb zöldterületi fejlesztések (futókör, kutya-futtató), illetve a városrész nyugati oldalán kiépült egy gördeszkapark és játszótér is a lakóterületek közelében. Ezen zöldterületek némelyikét érintik gyalogos és kerékpáros útvonalak is, azonban utóbbi Szügy irányába déli irányba tart, a városrész egyéb zöldterületeit nem érintve.

A javasolataim egy zöldterületi hálózatot alakítanak ki, az említett városközpont és Nyírjes között, így a kihasználatlan zöldfelületek új célt szolgálnának, és ezáltal gyalogosan és kerékpárossal is egy új kapcsolatrendszert hozna létre az említett településrészek között.

A szakdolgozat elején megfogalmazott hipotézisemre visszatekintve megállapítható, hogy számos, akár a javaslatomként is bemutatott, hasonló zöld infrastruktúrát érintő fejlesztés és elképzelés szükségeltetne. Ezek megvalósulása reálisan tekintve az elkövetkező 10 év során szükségeltetne, hogy bekövetkezzenek, ám személyes meglátásom szerint a helyi lakosok számára ezen beruházásoknak néhány éven belül kellene megvalósulniuk.

Végül, hogy miért is lenne szükség a gyarmati és más városlakók környezetének és a természet kapcsolatának fejlesztésére? Hiszen a város is egy élőhely, amely az embereknek épült, emberek által, erre világítanak rá Joshua Wolf Shenk gondolatai:

„A városok felnagyított mágneses terek. Lärmások és zsúfoltak, de vonzzák és meg is tartják mindazokat, akik készek kiállni a nyüzsgés okozta megpróbáltatásokat, mert keresnek valamit: egészen pontosan egymást.”

13. Források

13.1. Internetes források:

- INT-01 A település történetéről szóló cikk
<http://www.ipoly-taj.hu/Balassagyarmat/telepulestortenet.html>
Letöltés dátuma: 2023. 11. 05.
- INT-02 Zöld infrastruktúrát és használatát bemutató cikk
<https://weadapt.org/knowledge-base/cities-and-climate-change/urban-green-infrastructure-an-introduction/>
Letöltés dátuma: 2023. 11. 07.
- INT-03 Városi oldal történetéről szóló írás
<https://balassagyarmat.hu/varosunkrol/>
Letöltés dátuma: 2023. 11. 14.
- INT-04 A „legbátrabb város” cikk
<https://honvedelem.hu/hatter/multidezo/a-legbatrabb-varos.html>
Letöltés dátuma: 2023. 11. 15.
- INT-05 Balassagyarmat népességi adatait tartalmazó weboldal
<http://nepesseg.com/nograd/balassagyarmat>
Letöltés dátuma: 2023. 11. 15.
- INT-06 Városüzemeltetési Nonprofit Kft. weboldala
<http://www.bgyvarosuz.hu/index.php?action=content&id=7>
Letöltés dátuma: 2023. 11. 19.
- INT-07 Balassagyarmat Wikipedia oldala
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Balassagyarmat>
Letöltés dátuma: 2023. 11. 19.
- INT-08 Gyöngyös Wikipedia oldala
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Gy%C3%B6ngy%C3%B6s_\(telep%C3%BCI%C3%A9s\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Gy%C3%B6ngy%C3%B6s_(telep%C3%BCI%C3%A9s))
Letöltés dátuma: 2023. 12. 05.
- INT-09 A várkastély és város rövid története
<https://varlexikon.hu/kismarton>
Letöltés dátuma: 2023. 12. 05.
- INT-10 Losonc város weboldala

<https://ma7.sk/telepules/losonc>

Letöltés dátuma: 2023. 12. 10.

INT-11 Balassagyarmat műemlékeiről szóló aloldal

<https://balassagyarmat.hu/turista-vagyok/>

Letöltés dátuma: 2024. 01. 25.

INT-12 Nyírjes általános információiról szóló szócikk

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Ny%C3%ADrjes_\(Balassagyarmat\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Ny%C3%ADrjes_(Balassagyarmat))

Letöltés dátuma: 2024. 02. 10.

INT-13 Nyírjesi tanintézmény honlapja

<https://www.mosolyegymi.hu/>

Letöltés dátuma: 2024. 02. 11.

INT-14 Vasúti vonalbezárásokról szóló cikk

<https://orszagut.com/kitekinto/balassagyarmat-civitas-fortissima-losonc-vasuti-forgalom-eltorott-a-nogradi-szarnyaskerek-5812>

Letöltés dátuma: 2024. 03. 06.

INT-15 Új nyírjesi strandról szóló cikk

https://www.nool.hu/helyi-kozelet/2024/02/nyaron-nyit-nograd-elso-szabadstrandja#google_vignette

Letöltés dátuma: 2024. 03. 12.

INT-16 A zöld folyosók előnyei és fontossága

<https://greencorridor.ca/green-corridors/>

Letöltés dátuma: 2024. 03. 16.

INT-17 Méhlegelő tudástár

<https://lajtamag.hu/tudastar/a-tervezhető-megterülő-méhlegelő>

Letöltés dátuma: 2024. 10. 05.

13.2. Nyomtatott irodalom

1. Izsák, 1979 Izsák L. (1979): Balassagyarmat története 896-1962. Századok, (113. évfolyam, 2. szám) 355. o.
2. Hausel, 2015 Hausel S. (2015): A „városi táj” szépítői, a virágkertészek. Balassagyarmat XIX–XX. századi fásítási, parkosítási és virágosítási története. A Dornay Béla Múzeum Évkönyve 38. kötet. Salgótarján 30-35. o., 45-47. o.
3. Majdán és
Tyekvicska, 2003 Majdán J., Tyekvicska Á. (Szerk.) (2003): Civitas fortissima. Balassagyarmat története írásban és képekben. Levéltári Szemle (53. évfolyam, 4. szám) 65. o.
4. Németh B. et al.,
1977 Németh B. et al. (1977): Balassagyarmat története 896-1962. Balassagyarmat. Balassagyarmat Város Tanácsa
5. Ruzsinné Tilesch
és G. Tóth, 2013 Ruzsinné Tilesch J., G. Tóth L. (2013): A kedvező ökológiai állapot és az integrált gazdaságfejlesztés megvalósításának lehetséges irányai az Ipoly völgyében. Gödöllő. Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Regionális Gazdasági és Vidékfejlesztési Intézet 149-168. o.
6. VÁTERV95, 2015 VÁTERV95 (2015): Balassagyarmat Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata. H.n. Belügyminisztérium
7. Alföldi és Kovács,
2008 Alföldi Gy. (Szerk.), Kovács Z. (Szerk.) (2008): Városi Zöld Könyv – kulcs a fenntartható városhoz. Budapest. Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft.
8. Maas et al., 2006 J. Maas, R. A Verheij, P. P Groenewegen, S. de Vries, P. Spreeuwenberg (2006): Green space, urbanity, and health: how strong is the relation? Journal of epidemiology and community health, (60. évfolyam 7. szám) 587–592. o.
9. Palócföld 2007 Konczek József: Tervezett hidak és épülő kapcsolatok az Ipoly két oldalán. Palócföld (41. évfolyam, 2. szám) 147-148. o.

10. T.-Járdi et al., 2022 I. T.-Járdi, D. Saláta, E. S.-Falusi, G. P. Kovács, R. Láposi, Z. Zachar, K. Penksza (2022): Habitat Changes along Ipoly River Valley (Hungary) in Extreme Wet and Dry Years. Water (14. évfolyam 5. szám)
11. Palócföld 1975 Szabó K. (1975): Merre tart Balassagyarmat? Palócföld (9. évfolyam 6. szám) 23-25. o.
12. VitalPro és Tarna'91, 2015 Vitál Pro Kft., Tarna '91 Kft. (2015): Gyöngyös Város Önkormányzat Gazdasági Programja 2015. Gyöngyös
13. SALGÓTERV, 2021 SALGÓTERV Mérnöki és Környezetvédelmi Kft. (2021): Nógrád megye 2021-27 tervezési időszak stratégiai és projektszintű előkészítése „megyei kerékpárforgalmi főhálózati terv”. Salgótarján. Nógrád Megye Önkormányzata
15. CNT. 2020 Center for Neighborhood Technology: Green Values Strategy Guide: Linking Green Infrastructure Benefits to Community Priorities. 2020

14. Ábrajegyzék

1. ábra: Balassagyarmat elhelyezkedése a térségben	1
211. ábra: Balassagyarmat környéki meghatározó települések	2
3. ábra: Balassagyarmat címere.....	3
4. ábra: Település beépítettsége az I. Katonai felmérés idején	4
5. ábra: Település beépítettsége az II. Katonai felmérés idején	5
6. ábra: Település beépítettsége az III. Katonai felmérés idején	5
7. ábra: Település beépítettsége Magyarország Katonai felmérése idején (1941)	7
8. ábra: Település terjeszkedése napjainkban (2024)	8
9. ábra: Balassagyarmat és Gyöngyös párhuzamai	8
10. ábra: Balassagyarmat, Kismarton és Losonc hasonló adottságai, párhuzamai	9
11. ábra: Balassagyarmat vármegyei szerepe	10
12. ábra: Gépjármű forgalom a településen.....	10
13. ábra: A Palóc liget szívében a Palóc Múzeummal 1953-ban	11
14. ábra: Fásítás Balassagyarmaton az 1920-as években	12
15. ábra: Zöldterületek elhelyezkedése és típusaik Balassagyarmat belterületén	13
16. ábra: Az Ipoly-völgy háttérben szlovák hegyekkel	15
17. ábra: Az ipolyszögi Éger-láp	15
18. ábra: Az egykori gyarmati kishíd az Ipoly felett	16
19. ábra: A városközpont legfontosabb helyszínei (POI)	18
20. ábra: Az észak-nyugati városrész legfontosabb útvonalai és POI pontjai	19
21. ábra: Az észak-keleti városrész legfontosabb útvonalai és POI pontjai	19
22. ábra: A déli városrész legfontosabb útvonalai és POI pontjai	20
23. ábra: Balassagyarmati járás közúti és vasúti hálózata	24
24. ábra: Balassagyarmati járás kerékpár és túraútvonal hálózata	24
25. ábra: Balassagyarmat városrészei és táji elemei a közigazgatási határon belül	25
26. ábra: Komplex felszínborítási típusok	26
27. ábra: Domborzati adottságok	26
28. ábra: Belterületi vegetáció helyzete Balassagyarmaton	27
29. ábra: Erdőkategóriák	27
30. ábra: Fa és cserjeállomány	28
31. ábra: Tájkarakter típusok	29

32. ábra: Földtani alapszelvények	29
33. ábra: Balassagyarmat déli városrészének területhasználata	30
34. ábra: Déli városrész területhasználati arányai	30
35. ábra: A déli városrész közösségi úthálózata	31
36. ábra: Zöldfelületek típusai a déli városrészben	32
37. ábra: Érdeklődést felkeltő helyszínek a déli városrészen (POI)	33
38. ábra: Zöldterületek ráhordása a 15 perces város elve alapján	34
39. ábra: A zöldfelületek színtezettsége a déli városrészben	35
40. ábra: A déli városrész SWOT analízise	36
41. ábra: A déli városrész értéktérképe	37
42. ábra: A déli városrész problématerképe	38
43. ábra: A teljes javaslati koncepció első, nagyobb léptékű térképe	40
44. ábra: 1. javaslati terület térképe	41
44/A ábra: Tervezett gyalogos, kerékpáros átkelés a Szügyi úton	41
44/B ábra: A felújítandó épület a terület központjában	41
45. ábra: 2. javaslati terület térképe	43
45/A ábra: Tervezett gyalogos, kerékpáros forgalom a szűk keresztmetszetű szakaszon	43
45/B ábra: Esőkertek– követhető példa	43
46. ábra: 3. javaslati terület térképe	44
46/A ábra: Tervezett gyalogos, kerékpáros forgalom a szűk keresztmetszetű szakaszon	44
46/B ábra: Erdei stílusú játszótér– követhető példa	44

15. Mellékletek

1. melléklet: Az egykori Nógrád Megyei Fémipari Vállalat létesítménye (Forrás: <https://digitaliskonyvtar.bbmh.hu/foto/items/show/70>)

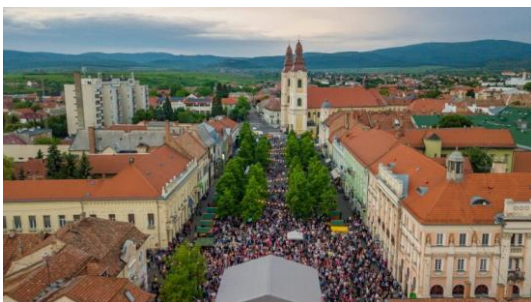
2. melléklet: Az egykori Kábelművek utódja, a Prysmian MKM üzem (Forrás: hu.prysmian.com/company)

3. melléklet: Régi kép a balassagyarmati pályaudvarról a párhuzamos sínpárokkal (Forrás: nool.hu/kozelet)

4. melléklet: Balassagyarmati határátkelő Szlovákia és Magyarország között – határmenti elhelyezkedés (Forrás: [Ipolyinfo.com](https://ipolyinfo.com))

5. melléklet: Gyöngyös belvárosa háttérben a Mátra vonulataival (Forrás: azutazo.hu/matrai-felfedezout-izletes-nedukkel-gyongyos/)

6. melléklet: Kismarton belvárosában található sétálóutca (Forrás: ausztriainfo.com/burgenland/kismarton)

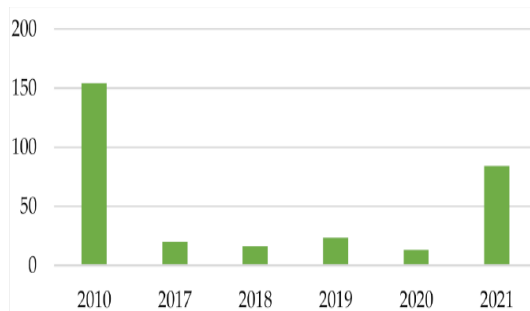
7. melléklet: Egykori Nógrád megyei központ, Losonc belvárosa a római katolikus és a református templommal (Forrás: digitaliseromu.hu/kirandulas_tippek/losonc/)

8. melléklet: A Kövi Pál sportközpont sportpályája háttérben Balassagyarmat városával (Forrás: magyarfutball.hu)

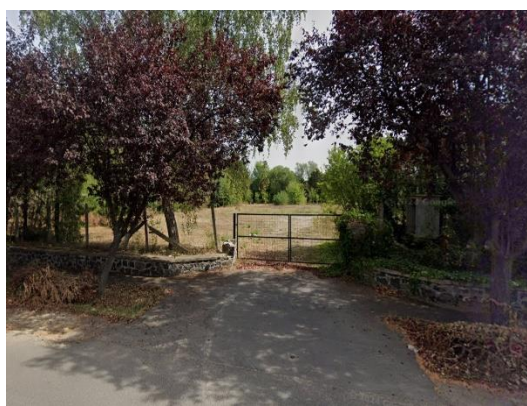
9. melléklet: Városi temető bejárata Balassagyarmaton (Forrás: saját fotó)

10. melléklet: A mérések előtti 30 napos időszakok csapadék mennyiségei (mm) (Forrás: T.-Járdi et al., 2022)

11. melléklet: Balassagyarmat főtere, a Civitas Fortissima tér (Forrás: saját fotó)

12. melléklet: A lerombolt iskola üresen álló telke az Ifjúsági úton (Forrás: Google Maps)

13. melléklet: A nyírjesi tórendszer horgászatra is megfelelő (Forrás: Google Maps, Edit H. fényképe)

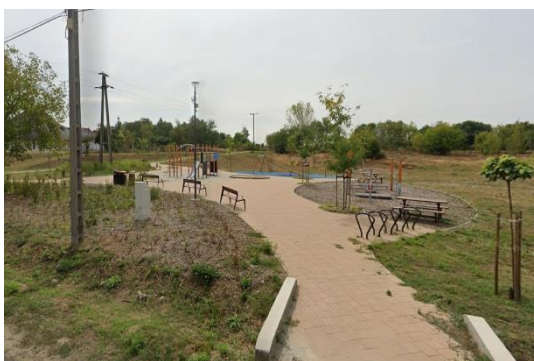
14. melléklet: A Springa-domb déli határa és a szomszédságában álló kutya-futtató (Forrás: saját fotó)

15. melléklet: Önálló kerékpárút Balassagyarmat és Szűgy között a Mahle üzem előtt (Forrás: saját fotó)

16. melléklet: Az új gördeszka park a Vakk Bottyán utcában (Forrás: Google Maps, Edit H. fényképe)

17. melléklet: Játsszóter és kondipark a Honti utca 97 szám alatt (Forrás: Google Maps)

18. melléklet: A Szűgyi úti körforgalom környékén elhelyezkedő kereskedelmi és vendéglátói egységek (Forrás: saját fotó)

19. melléklet: Nyírjesi kijelölt szabadstrandon fürdőzők (Forrás: Google Maps, Gábor Krebsz fényképe)

20.melléklet: Követhető példa:Méhlegelő gyalogutakkal keresztezve – AI által generált kép (Forrás: vivago.ai)

21. melléklet: Követhető példa: Esőkertek a javaslati területek mentén – AI által generált kép (Forrás: vivago.ai)

22. melléklet: Követhető példa: Street art pontok létrehozása a 3.-4. javaslati területeken- AI által generált kép (Forrás: vivago.ai)

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:

Péter Csánád András

A Hallgató Neptun kódja:

AZF1K4

A dolgozat címe:

Balassagyarmat déli városrészeinek zöld infrastrukturális e-
lemzése

A megjelenés éve:

2024

A konzulens intézetének neve:

Tájépítészeti, Településtervezési és Diszkrétív Intézet

A konzulens tanszékének a neve:

Településépítészeti és Települési Zöldinfrastruktúra Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védelmet követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: 2024. év 11. hó 08. nap

Péter

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Péter Csanád András (A2F1K4) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: 2024 év 11. hó 11. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.